

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

**ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ (ΤΞΓΜΔ)**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΓΛΩΣΣΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ»

ΕΚΘΕΣΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ

**«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ
ΜΟΥΣΕΙΟΥ (2020-2023)»**

Συγγραφέας: Ειρήνη Στραβολαίμου

A.M.: fti. Plic2220

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Φωτεινή Καρλάφτη-Μουρατίδου

(Επιβλέπουσα Καθηγήτρια)

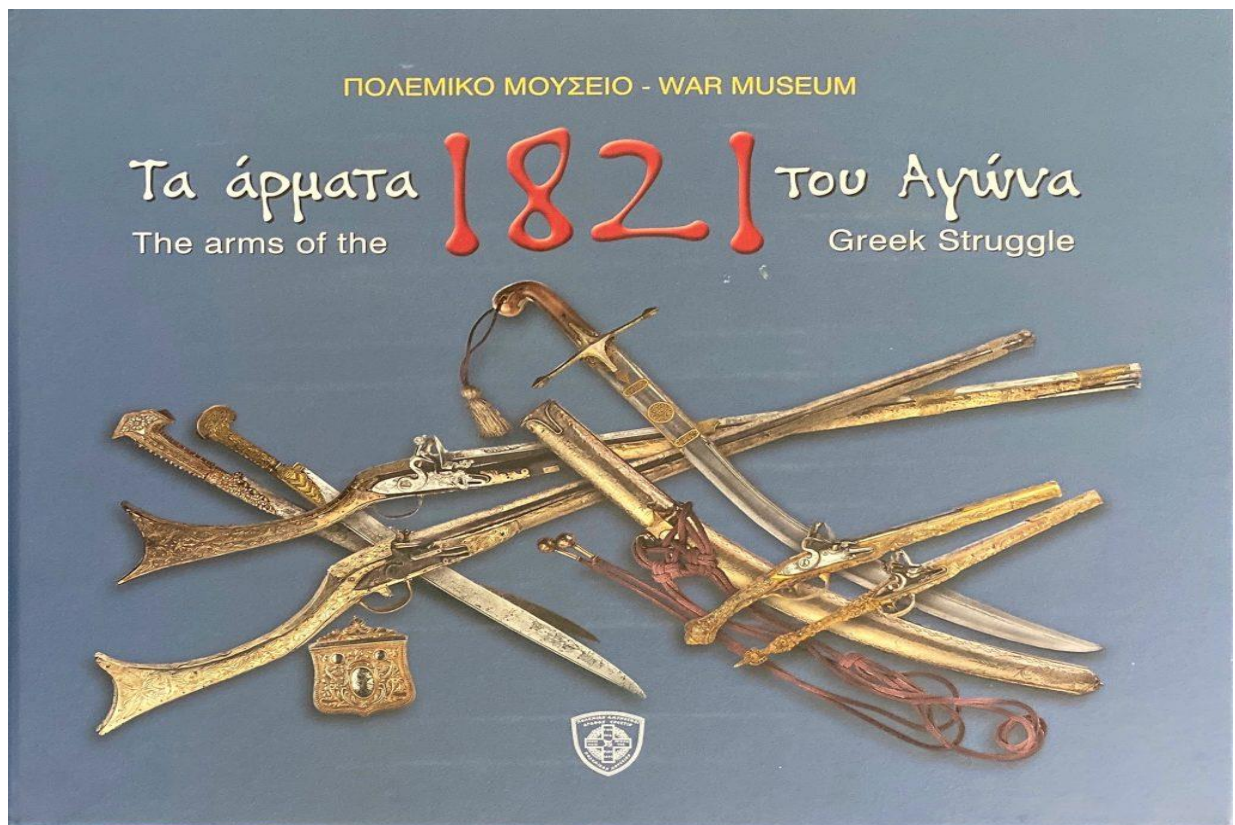
Αναστασία Παριανού

Γεώργιος Μιχαλακόπουλος

ΚΕΡΚΥΡΑ, Νοέμβριος 2023

*Αφιερώνω την εργασία στον παππού μου,
Ιωάννη Στραβόλαιμο, που ήταν ήρωας του
Έπους του '40. Όταν ανέτρεχε στο παρελθόν,
πάντοτε και μόνο αναφερόταν στις κακουχίες
που βίωσε στα βουνά της Αλβανίας. Ο ίδιος με
κρυοπαγήματα στα πόδια κατάφερε πεζός να
επιστρέψει στην Καλαμάτα.*

«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ (2020-2023)»

Τα άρματα του Αγώνα-1821 (έκδοση αφιερωμένη στη Συλλογή του Π. Σαρόγλου)

Περίληψη

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να λειτουργήσει επικουρικά στη διαφώτιση του κοινού για τη μεταστροφή του ρόλου του Πολεμικού Μουσείου Αθηνών κατά την τριετία 2020-2023. Συγκεκριμένα, καταγράφεται η ιστορία του εν λόγω Μουσείου, αλλά και η ίδρυση των επιμέρους Παραρτημάτων έως και το 2023. Ακολουθεί η διοικητική του διάρθρωση και οι αρμοδιότητες των εφορειών του. Ως ανεξάρτητο τμήμα αναφέρεται το Γραφείο Πληροφορικής με τις καινοτόμες δράσεις του. Κλείνοντας, παρατίθενται η περιγραφή της προσωπικής μου συμμετοχής στο Πολεμικό Μουσείο και μια προσωπική εκτίμηση για τον φορέα συνεργασίας μου.

Λέξεις κλειδιά: Πολεμικό Μουσείο, Αναστάσιος Λιάσκος, Ιωάννης Κοροδήμος, Πέτρος Σάρογλος, Θάλεια-Φλωρά Καραβία

Abstract

The aim of this work is to assist in enlightening the public about the countermarch of the role of the War Museum of Athens during the three years 2020-2023. Specifically, the history of the abovementioned Museum is recorded, as well as the establishment of the individual Annexes up to 2023. Its administrative structure and the responsibilities of its curators follow. The Informatics Office with its innovative actions is mentioned as an independent department. In conclusion, the description of my personal participation in the War Museum and a personal assessment of my cooperation body are listed.

Keywords: War Museum, Anastasios Liaskos, Ioannis Korodimos, Petros

Saroglos, Thalia-Flora Karavia

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	ii
Abstract	iii
Εισαγωγή	1
Κύριο Μέρος.....	3
Κεφάλαιο Α: Το Πολεμικό Μουσείο	3
1.1 Η ιστορία του Πολεμικού Μουσείου.....	3
1.2 Διοικητικό Συμβούλιο Πολεμικού Μουσείου	7
Κεφάλαιο Β: Εφορείες.....	9
2.1 Πρώτη Εφορεία	9
i. Εκθεσιακοί χώροι	9
ii. Τμήμα συντήρησης.....	12
2.2 Δεύτερη Εφορεία	14
2.3 Τρίτη Εφορεία	20
2.4 Τέταρτη Εφορεία	20
2.5 Γραφείο Πληροφορικής.....	20
Κεφάλαιο Γ: Προσωπική συμμετοχή στην παραγωγική διαδικασία	22
Κεφάλαιο Δ: Κριτική αποτίμηση– προκλήσεις άσκησης.....	24
Επίλογος- Συμπεράσματα	25
Βιβλιογραφία-Ιστογραφία.....	27
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	- 1 -
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ: ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ.....	- 1 -
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΛΙΑΣΚΟΥ	- 1 -
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΙΩΑΝΝΗ ΚΟΡΟΔΗΜΟΥ.....	-10-
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΧΡΗΣΤΟΥ ΛΑΖΑΡΙΔΗ.....	-17-
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ	- 22 -

Εισαγωγή

Κύριο μέλημα αυτής της εργασίας αποτελεί η αποτύπωση της προσωπικής μου εμπειρίας στο Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας, με αφορμή την ευκαιρία της πρακτικής άσκησης.

Στο πρώτο κεφάλαιο καταγράφεται η ιστορία του Πολεμικού Μουσείου. Σε αυτό εμπεριέχονται αναλυτικές πληροφορίες για την ίδρυση των Παραρτημάτων του ανά την Ελλάδα. Οι πληροφορίες αφορούν την κτιριακή τους υποδομή, τα εκθέματα και τους πρωτεργάτες για την ανάδειξη της κατά τόπους ιστορίας. Ακολουθεί η γνωστοποίηση των ονομάτων που απαρτίζουν το Πολεμικό Μουσείο στο οποίο για πρώτη φορά Πρόεδρος δεν είναι κάποιος ένστολος, αλλά ένας τ. Υφυπουργός.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρατίθεται ο ρόλος της έκαστης εφορείας του Κεντρικού Μουσείου. Αρχικά, η πρώτη εφορεία έχει αναλάβει την επίβλεψη των εκθεσιακών χώρων και τη συντήρηση των εκθεμάτων. Στη δεύτερη εφορεία υπάγονται το φωτογραφικό, το ιστορικό και το κινηματογραφικό τμήμα και η Βιβλιοθήκη. Τέλος, η τρίτη εφορεία εποπτεύει όλα τα παραρτήματα και η τέταρτη υπηρετεί τον στόχο της «εξωστρέφειας» του Μουσείου. Σε διακριτή θέση βρίσκεται το Τμήμα Πληροφορικής που συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό του Μουσείου με δράσεις που εφαρμόζονται ήδη σε μουσεία της Ευρώπης, ώστε να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των μικρών και μεγάλων επισκεπτών.

Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφεται η προσωπική μου συμβολή στο Πολεμικό Μουσείο που αναλύεται σε δύο ρόλους. Αφενός, σε αυτόν της διάσωσης του έντυπου υλικού με την εμπειρία της ψηφιοποίησης και αφετέρου σε αυτόν της διείσδυσης σε όλα τα τμήματα του Μουσείου, ώστε να καταγραφούν οι φιλόδοξες δράσεις του και να αποκαλυφθούν οι ιθύνοντες της «εξωστρέφειας» του Μουσείου, όπως ο Πρόεδρος, Αναστάσιος Λιάσκος, ο Υπεύθυνος του Κινηματογραφικού Τμήματος, Ιωάννης Κοροδήμος και ο Διευθυντής του Μουσείου, Χρήστος Λαζαρίδης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο προβαίνω στην αποτίμηση της προσωπικής μου συμμετοχής στο Μουσείο και σε μια αξιολόγηση της όλης λειτουργίας του Μουσείου. Ακολούθως, καταγράφω το αν η φιλοδοξία του Μουσείου για εξωστρέφεια δύναται να βρει συνοδοιπόρους και από άλλους φορείς, όπως είναι τα πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας, που θα μπορούσαν να τροφοδοτηθούν από το υλικό του.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω την καθηγήτριά μου Φωτεινή Καρλάφτη-Μουρατίδου που με προέτρεψε να εκμεταλλευθώ την επιλογή της πρακτικής άσκησης και που με βοήθησε να συνεργαστώ με τον συγκεκριμένο φορέα, κατευθύνοντάς με καθ' όλη τη διάρκεια της άσκησης. Ταυτόχρονα, πολύτιμοι αρωγοί στην έρευνά μου για την αποτύπωση του έργου του Μουσείου στάθηκαν: η Υπεύθυνη Συντήρησης, Βασιλική Λώλη, ο Υπεύθυνος Βιβλιοθήκης, Παναγιώτης Τσιρώνης, ο Νικόλαος Πλέτσας στην ψηφιοποίηση βιβλίων (οπλίτης θητείας), ο Ηλίας Ράπτης (βοηθός φωτογραφικού αρχείου-οπλίτης θητείας), ο Πέτρος Χριστάκος (οπλίτης θητείας, ΣΤΡ. Πυροβολικού) και ο Ιωάννης Μαζαράκος (Υπάλληλος Γραφείου Πληροφορικής). Τέλος, οφείλω να εξάρω την πολύτιμη συνεισφορά της Μαρίας Λαντζουράκη που αποτελεί βασική συνεργάτιδα του Προέδρου και υλοποιούσε όλες μου τις επιθυμίες για να εισχωρήσω σε όλα τα τμήματα-χώρους του Μουσείου, πραγματώνοντας έτσι η ίδια τη φιλοδοξία του Πολεμικού Μουσείου να είναι ένα ανοιχτό μουσείο για όλους. Η ίδια μου ζήτησε να τονίσω ότι απώτερος στόχος του Μουσείου είναι να προωθήσει το αίτημα για παγκόσμια ειρήνη και όχι απλά να γνωστοποιεί τις θυσίες των προγόνων μας.

Κύριο Μέρος

Κεφάλαιο Α: Το Πολεμικό Μουσείο

1.1 Η ιστορία του Πολεμικού Μουσείου

Σήμερα, το Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας (εικ. 1,2) αποτελεί το μεγαλύτερο μουσείο στρατιωτικής ιστορίας στην Ελλάδα και ένα από τα μεγαλύτερα στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Το έμβλημά του θυμίζει το μετάλλιο που απονεμήθηκε στους Αγωνιστές του 1821 ως «Αριστείο του Αγώνος Ανεξαρτησίας 1821-1829». Στις τέσσερις κεραίες του σταυρού υπάρχει η επιγραφή: «ΤΟΙΣ ΗΡΩΙΚΟΙΣ ΠΡΟΜΑΧΟΙΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ». Συμπληρώνεται από τη φράση «ΠΟΛΕΜΙΩΝ ΑΜΥΝΕΣΘΑΙ ΑΓΑΘΟΝ ΕΝΕΣΤΙΝ» από τον «Επιτάφιο» του Περικλή για τους πεσόντες Αθηναίους του πρώτου έτους του Πελοποννησιακού Πολέμου.

Το Πολεμικό Μουσείο συνεργάζεται με:

- Το Ιστορικό Αρχείο-Μουσείο Ύδρας
- Το Πολεμικό Μουσείο «Τούνελ Μερικίας»
- Τη Ναυτική Έκθεση «Μιλτιάδης Χούμας»¹

Ο αρχιτέκτονας Θουκυδίδης Βαλεντής, ακολουθώντας την επιρροή της **Γερμανικής Σχολής του Μπάουχαους** και τις διεθνείς τάσεις γύρω από την ίδρυση των μουσείων, τόλμησε να δώσει μια μοντέρνα όψη στο υπό κατασκευή Μουσείο, που στεγάζεται στη συμβολή των οδών Βασιλίσσης Σοφίας και Ριζάρη, κοντά στο Μουσείο Μπενάκη, στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης και στην Εθνική Πινακοθήκη².

Υπάρχουν κάποιες χρονολογίες ορόσημο που συνδέονται με το Μουσείο:

- **1964:** Ίδρυση του Μουσείου στην Αθήνα.
- **1975:** Στις 18 Ιουλίου πραγματοποιούνται τα εγκαίνιά του από τον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Κωνσταντίνο Τσάτσο, και τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας, Ευάγγελο Αβέρωφ.

¹ «Η ιστορία του Μουσείου», <https://warmuseum.gr/>, 24.07.2023

² «Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας», <https://www.visitgreece.gr/el/experiences/culture/museums/athens-war-museum/>, 24.07.2023

- **1988:** Εγκαινιάζεται Παράρτημά του στις 27 Νοεμβρίου στο Ναύπλιο (εικ. 4). Εδράζεται στο διώροφο κτίριο της πρώην **Σχολής Ευελπίδων** με ιδρυτή της το 1828-1834 τον Ιωάννη Καποδίστρια για τη στελέχωση του ναυτικού και του στρατού. Διορίζει τότε ο Κυβερνήτης ως Διευθυντή τον Βαυαρό Συνταγματάρχη Έυδεκ με την αποστολή να συστήσει ένα *«Ίδρυμα δια την Στρατιωτικήν και Επιστημονικήν εκπαίδευσιν νέων καλών οικογενειών, οι οποίοι μίαν ημέραν θα κατετάσσοντο εις τον στρατόν ως Αξιωματικοί»*. Ο ίδιος ο Καποδίστριας καθόρισε τους στόχους της Σχολής που δεν ήταν άλλοι από τη στρατιωτική, θρησκευτική και κοινωνική αγωγή και την επιστημονική κατάρτιση των εκκολλητόμενων αξιωματικών με διοικητή τον Γάλλο λοχαγό του πυροβολικού Πωζιέ. Επιπλέον, διδάσκονταν στοιχειώδη μαθηματικά και φυσιογνωστικά στοιχεία πολεμικής τέχνης, πυροβολικής, τοπογραφίας, οικοδομικής σχεδίασης κτιρίων πολιτικών και στρατιωτικών, όπως φρουρίων και οχυρώσεων και τη σχεδίαση μηχανών. Ενώ η φοίτηση, αρχικά, ήταν τριετής, στη συνέχεια επεκτάθηκε στα οκτώ χρόνια, εκπαιδεύοντας τους πρώτους μηχανικούς στην Ελλάδα. Εφεξής, μεταφέρεται η Σχολή στην Αίγινα, λόγω ακαταλληλότητας του κτιρίου. Την «Εθνική Οικία» αγόρασε ο Αντώνιος Κουφάδος, την οποία κατεδάφισε και στη θέση της οικοδομήθηκε νέο κτίριο και ακόμη ένα νεότερο από τον επόμενο ιδιοκτήτη της, τον έμπορο **Παναγιώτη Καζακόπουλο**³. Πλέον έχει χαρακτηριστεί Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο. Ο πρώτος όροφος είναι αφιερωμένος σε αντικείμενα και στολές της Σχολής Ευελπίδων και ο δεύτερος σε κειμήλια από τη Μικρασιατική Εκστρατεία (1919-1922), τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο του 1940-1941, τη Γερμανική Εισβολή, την περίοδο της Κατοχής αλλά και της Απελευθέρωσης της χώρας από τη Γερμανική Κατοχή⁴.
- **1995:** Εγκαινιάζεται Παράρτημά του στα Χανιά στο Στρατόπεδο Τζαμπανάκη που βρίσκεται στη συμβολή των οδών Ι. Σφακιανάκη και Τζανακάκη δίπλα στον Δημοτικό Κήπο. Ο χώρος στον οποίο στεγάζεται –έκτασης 2,386 τ.μ.- ήταν πρώην ιταλικός στρατώνας, βασισμένος σε αρχιτεκτονικό σχέδιο του Ιταλού αρχιτέκτονα **Μαγκούζο**. Τους εκθεσιακούς του χώρους πλαισιώνουν κειμήλια και φωτογραφικό υλικό από τη συμμετοχή των Κρητών στον Μακεδονικό Αγώνα, στους Βαλκανικούς Πολέμους, στον

³ «Πολεμικό Μουσείο Ναυπλίου», <https://cityofnafplio.net/el/museums/war-museum>, 25.07.2023

⁴ «Πολεμικό Μουσείο Ναυπλίου», <https://www.allovergreece.com/Museum/Descr/190/el>, 25.07.2023

Βορειοηπειρωτικό πόλεμο, στο Μικρασιατικό Μέτωπο, στη Μάχη της Κρήτης και την Εθνική Αντίσταση κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής, στον Ελληνοτουρκικό πόλεμο και στους δύο Παγκοσμίους Πολέμους.⁵ Το κτίριο καταστράφηκε ολοσχερώς το 2018 από μεγάλη φωτιά (εικ. 5) και, μαζί με αυτό, μέρος του αρχαιικού υλικού και όχι μουσειακό υλικό⁶.

- **2000:** Εγκαινιάζονται Παραρτήματά του στη Θεσσαλονίκη (εικ. 3) και στην Τρίπολη (εικ. 6). Το πρώτο λειτούργησε κατόπιν ανακαίνισης που άρχισε το 1993 στο στρατόπεδο του Πεδίου του Άρεως. Η αρχιτεκτονική επιλογή ανήκει στον Ιταλό **Βιταλιάνο Ποζέλι**. Το κτίριο, πριν περάσει στα χέρια του ελληνικού στρατού το 1912, είχε αξιοποιηθεί από τον οθωμανικό στρατό⁷. Το Παράρτημα Τριπόλεως στεγάζεται στον πρώτο όροφο ενός διατηρητέου κτιρίου της πόλεως, το Μαλλιαροπούλειο, χτισμένο το 1861⁸.
- **2022:** Εγκαινιάζεται Παράρτημά του στην «Οικία Στρατηγού Ναπολέοντα Ζέρβα» - Αθήνα με την αρωγή του Αθανάσιου Μαρτίνου- «ΑΙΓΕΑΣ» (εικ. 7). Περιήλθε στο Μουσείο με προεδρικό Διάταγμα του ΠτΔ Καρόλου Παπούλια ως δωρεά της δεύτερης συζύγου του Ναπολέοντος Ζέρβα, Αικατερίνης Ζέρβα. Με δική της πρωτοβουλία είχε ήδη αποτελέσει Ίδρυμα και Μουσείο του ΕΔΕΣ (Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος) το 1997, αλλά παρήκμασε οικονομικά. Στο Πολεμικό Μουσείο παραχωρήθηκαν και τα κειμήλια και το προσωπικό αρχείο του Ζέρβα του οποίου εκδίδονται εν είδει λευκώματος πρωτότυπες διαταγές του ΕΔΕΣ, έγγραφα ημερήσιων διαταγών που καλούν τους αντάρτες σε μάχη για την ελευθερία, προκηρύξεις-προσκλήσεις στους Γερμανούς για οικειοθελή παράδοση, ώστε να τύχουν ευμενούς μεταχείρισης ως αιχμάλωτοι πολέμου, αλλά και αντιπαραθέσεις με την αντιστασιακή οργάνωση του ΕΛΑΣ. Τα εγκαίνια του Παραρτήματος επελέγη να συμπέσουν ημερολογιακά με την επέτειο της ανατίναξης της γέφυρας του Γοργοποτάμου,

⁵ «Πολεμικό Μουσείο Χανίων», 06.10.2016, <http://grecorama.com/el/polemiko-mouseio-xanion/>, 1.08.2023

⁶ «Φωτιά στο Πολεμικό Μουσείο των Χανίων», 22.07.2018, <https://www.kathimerini.gr/society/976316/fotia-sto-polemiko-moyseio-ton-chanion-fotografies/>, 01.08.2023

⁷ Παράρτημα Θεσσαλονίκης-Πολεμικό Μουσείο, <https://warmuseum.gr/our-war-museums/thessaloniki-war-museum>, 24.10.2023

⁸ Παράρτημα Λάρισας-Πολεμικό Μουσείο, <https://warmuseum.gr/our-war-museums/tripolis-war-museum>, 24.10.2023

για την οποία συνεργάστηκαν οι δυνάμεις του ΕΔΕΣ και του ΕΛΑΣ (Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός) του Άρη Βελουχιώτη από την ελληνική πλευρά και οι Βρετανοί αξιωματικοί από τις έξωθεν δυνάμεις⁹.

- **2023:** Εγκαινιάζονται Παραρτήματά του στην Καλαμάτα (εικ.8), στο Ρέθυμνο (εικ. 10) και στη Χαλκίδα (εικ. 9). Όσον αφορά το πρώτο, με Προεδρικό Διάταγμα στις 13/3/2023 ιδρύεται Παράρτημα του Πολεμικού Μουσείου με έδρα την Καλαμάτα Μεσσηνίας. Το διώροφο νεοκλασικό κτίριο, δωρεά της Μητρόπολης Μεσσηνίας, λειτουργούσε ήδη ως Στρατιωτικό Μουσείο από τις 10 Ιουνίου του 2006. Φιλοξενεί κείμενα, φωτογραφίες, στολές και οπτικοακουστικό υλικό από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης, από τον Μακεδονικό Αγώνα, τους Βαλκανικούς Πολέμους, τη Μικρασιατική Καταστροφή, τους δύο Παγκοσμίους Πολέμους και την Εθνική Αντίσταση. Τέλος, γίνεται ιδιαίτερη μνεία στη συμμετοχή της Ελλάδας στην Κορέα, στη Σομαλία, την πρώην Γιουγκοσλαβία και το Αφγανιστάν. Ακόμη, για να τιμηθούν οι Μεσσήνιοι πεσόντες για την υπεράσπιση της πατρίδος από το 1897-1974, έχει επιμεληθεί την έκδοση ενός βιβλίου που συνοδεύεται από την προβολή ενός ντοκιμαντέρ στην αίθουσα «Ήχος και Φως» με τη διαδρομή του 9^{ου} Συντάγματος Πεζικού. Τα εκθέματα που κεντρίζουν ιδιαίτερα το ενδιαφέρον των επισκεπτών είναι:
- Μια επίσημη στολή για γιορτές ενός εύζωνα με λαογραφικούς συμβολισμούς που ήταν η επίσημη στολή του 1836 επί Όθωνος.
 - Τα προσωπικά αντικείμενα του υποστράτηγου Νικήτα Πολυχρονόπουλου.
 - Το ιστορικό πιστόλι «Λούγκερ» με 8 σφαίρες, κατασκευής του 1900.
 - Ένα άρμα M48-A5, ένα τεθωρακισμένο όχημα M8, πυροβόλα όπλα και ένα αεροσκάφος F-5.

Τέλος, το Παράρτημα Καλαμάτας εφαρμόζει ένα πρωτοποριακό πρόγραμμα για τις εκπαιδευτικές εκδρομές των μαθητών, καθώς αυτοί έρχονται σε επαφή με μια στρατιωτική μουσειοσυσσκευή. Αυτή περιλαμβάνει τον σάκο ενός Έλληνα στρατιώτη σε αποστολή, μια στολή εύζωνα και ένα χαρτοφύλακα με ζωγραφίες, κατασκευές και ερωτηματολόγιο¹⁰.

⁹ Σάκης Ιωαννίδης, Καθημερινή, «Μουσείο το σπίτι του Ζέρβα: Θα αφηγείται την ιστορία του αρχηγού της ΕΔΕΣ και της Εθνικής Αντίστασης», 27.02.2022,

<https://www.kathimerini.gr/culture/561739162/moyseio-to-spiti-toy-zerva/>, 25.07.2023

¹⁰ «Στρατιωτικό Μουσείο Καλαμάτας»,

<https://messinia.mobi/el/article/mnimeia/mouseia/stratitiko-mouseio-kalamatas/295>, 26.07.2023

Η συλλογή, από την άλλη, του Στρατιωτικού Μουσείου Ρεθύμνου βρίσκεται στο Χρωμοναστήρι και περιλαμβάνει στρατιωτικές στολές, όπλα διαφόρων εποχών, παράσημα, ιστορικά κειμήλια από το 1821, μια έκθεση για τον Μακεδονικό Αγώνα, μια βιβλιοθήκη και διάφορες αίθουσες συνεδριάσεων. Στεγάζεται σε ένα Βενετσιάνικο αρχοντικό της Κρήτης, τη «Villa Clodio», που προοριζόταν για θερινή κατοικία αρχόντων από το Ρέθυμνο. Επί Οθωμανικής Κατοχής αποτέλεσε την κατοικία ενός Οθωμανού Αγά¹¹.

Κλείνοντας την περιγραφή των παραρτημάτων του Πολεμικού Μουσείου, ιδιαίτερη μνεία χρειάζεται να γίνει για το παράρτημα της Χαλκίδας, που στεγάζεται σε ένα εμβληματικό κτήριο της ιστορικής Σχολής Πεζικού, διότι αποτελεί το πόνημα και το όραμα του νυν Προέδρου του κεντρικού Πολεμικού Μουσείου, στην Αθήνα, του Αναστάσιου Λιάσκου. Τα εκθέματά του προέρχονται από την προσωπική του συλλογή, καθώς, όπως ο ίδιος μου δήλωσε σε συνέντευξη που μου παραχώρησε, παιδιόθεν ήταν συλλέκτης ιστορικών κειμηλίων. Σε προσωπική του εξομολόγηση μού εκμυστηρεύθηκε το προσωπικό του δίλημμα-προβληματισμό για την τύχη της συλλογής του που τελικά τον οδήγησε στην απόφαση να εξευρεθεί ένας χώρος, όπου τελικά θα φιλοξενηθεί και θα εκτίθεται στο κοινό ως δική του παρακαταθήκη στη μετάδοση της ιστορικής γνώσης. Συγκεκριμένα, στους εκθεσιακούς του χώρους φιλοξενούνται μοναδικά και σπάνια κειμήλια, από την Ενετοκρατία και την Επανάσταση του 1821, έως τη σύγχρονη ιστορία. Αφορούν συλλογές όπλων, στρατιωτικές στολές, αρχειακό και φωτογραφικό υλικό, πίνακες, έργα τέχνης, καθώς και διοράματα σημαντικών ιστορικών γεγονότων¹².

1.2 Διοικητικό Συμβούλιο Πολεμικού Μουσείου

Η βασική του μέριμνα συνίσταται στην έγκριση των εκθεμάτων που φιλοξενούνται στο Μουσείο. Αυτό προϋποθέτει την ιστορική, αρχικά, τεκμηρίωση αυτών, την αναδιάταξη και την ανανέωση των εκθεμάτων και την επιτήρηση για τυχόν φθορά και αποκατάσταση αυτών. Συγκεκριμένα, τα μέλη του έχουν ως εξής:

¹¹ «Στρατιωτικό Μουσείο Ρεθύμνου στο Χρωμοναστήρι», <https://www.cretanbeaches.com>, 20.10.2023

¹² «Παράρτημα Χαλκίδας-Πολεμικό Μουσείο», <https://warmuseum.gr/our-war-museums/chalkida-war-museum>, 20.10.2023

1. **Πρόεδρος ΔΣ Πολεμικού Μουσείου:** Αναστάσιος Λιάσκος, τ. Υφυπουργός-Βουλευτής
2. **Α΄ Αντιπρόεδρος:** ΑΝΤΓΟΣ Νικόλαος Χιόνης
3. **Β΄ Αντιπρόεδρος:** ΥΠΤΧΟΣ (ΜΑ) Ιωάννης Θεοδοσουλάκης
4. **Σύμβουλος ΔΣ:** ΥΠΤΓΟΣ Αριστομένης Κραγκάρης
5. **Σύμβουλος ΔΣ:** ΤΑΞΧΟΣ (Δ) Κων/νος Μπίμπιζας-Πίνης
6. **Σύμβουλος ΔΣ:** ΥΠΙΝΧΟΣ (Ο) Αλέξανδρος Αβριωνίδης ΠΝ
7. **Σύμβουλος ΔΣ:** Δρ. Ευπραξία Σ. Πασχαλίδου-ιστορικός

Κεφάλαιο Β: Εφορείες

2.1 Πρώτη Εφορεία

i. Εκθεσιακοί χώροι

Τα εκθέματα που εκτίθενται και η διάταξή τους αποτελούν μέριμνα της συγκεκριμένης εφορείας. Ως Μουσείο έχει να επιδείξει αρκετά εκθέματα τα οποία συγκεντρώνουν το παγκόσμιο ενδιαφέρον λόγω της μοναδικότητάς τους, αλλά καλό είναι να προηγηθεί μια αδρή περιγραφή των τμημάτων που απαρτίζουν το Μουσείο. Αρχικά, ο επισκέπτης έρχεται αντιμέτωπος με αντίγραφα της παλαιολιθικής εποχής, του κυκλαδικού πολιτισμού, του μυκηναϊκού και του μινωικού, της εποχής του χαλκού και της αρχαϊκής, στην οποία ανήκει **μια άγκυρα από γνήσια τριήρη**. Γνήσια είναι και τα **κορινθιακά κράνη** Ελλήνων πολεμιστών που δεσπόζουν στην αίθουσα. Ακολουθεί η αίθουσα, με επίσης αντίγραφα, της Αλεξανδρινής Περιόδου, η αίθουσα με ρωμαϊκά-βυζαντινά εκθέματα και αυτή της Φραγκοκρατίας-Τουρκοκρατίας. Εν συνεχεία, σημαντική είναι η δωρεά του Θεόδωρου Ντατσόπουλου που αφορά μια **πανοπλία ενός ιππότη**. Ένα από τα σπάνια εκθέματα, παγκοσμίως, είναι **μία από τις οχτώ χάρτες του Ρήγα Φεραίου και ο κορμός του δέντρου**, στη σκιά του οποίου ο Διονύσιος Σολωμός εμπνεύστηκε τον «Ύμνο εις την Ελευθερίαν». Ιδιαίτερο, ακόμη, ενδιαφέρον προκαλεί στον επισκέπτη το νεκρικό προσωπείο του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη και ένα σκίτσο του. Έυλογα, τα εκθέματα που κατακλύζουν τον χώρο είναι γνήσια όπλα της σύγχρονης πολεμικής ιστορίας, όπως και φορεσιές του 1821 και στολές πολεμιστών. Μία ιδιαίτερα συγκινητική ιστορία, που πλαισιώνει ένα όπλο, αφορά τον γιό του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, τον Πάνο, που όταν έχασε τη ζωή του το 1824, ο πατέρας του παραδόθηκε από τη θλίψη του για τον χαμό του το 1826. Ο ίδιος έδωσε το ίδιο όνομα και στον γιό που απέκτησε το 1836 με τη Μαργαρίτα Βελισσάρη στο Ναύπλιο που έγινε τον μετέπειτα αξιωματικό Πυροβολικού του ελληνικού στρατού. Παράλληλα, το μάτι του επισκέπτη εστιάζει σε ένα πιστό αντίγραφο ενός μαθητή του Ντελακρουά με θέμα τη «Σφαγή της Χίου». Στην αίθουσα της Ανεξαρτησίας της Ελλάδας ανάμεσα στα εκθέματα θα αντικρίσει κανείς από την οθωνική περίοδο ένα γνήσιο έπιπλο της Βασίλισσας Αμαλίας, στο οποίο έραβε.

Συνεχίζοντας στον 20^ο αιώνα, μεταφερόμαστε στην αίθουσα με θέμα τον Μακεδονικό Αγώνα και τους Βαλκανικούς Πολέμους. Εκεί ένα σημαντικό της τμήμα είναι

αφιερωμένο στη σκιτσογράφο Θάλεια Φλωρά-Καραβία¹³ (1871-1960) η οποία, ακολουθώντας τον ελληνικό στρατό στους Βαλκανικούς Πολέμους, αποτυπώνει καθημερινές στιγμές των στρατιωτών (εικ. 11). Ένα έκθεμα για το οποίο μπορεί να υπερηφανεύεται το Μουσείο αφορά τη σημαία με την οποία παρέλασε ο ελληνικός στρατός στις Βερσαλλίες το 1912. Σχετικά, τώρα, με τον πόλεμο που σημάδεψε την πρόσφατη ιστορία αυτού του τόπου, τον Μικρασιατικό του 1922, ανάμεσα σε άλλα εκθέματα ξεχωρίζουν ένα σουηδικό όπλο, μια φωτογραφία του Στυλιανού Γονατά, ένας χάρτης σχετιζόμενος με τις επιχειρήσεις στο Σαγγάριο και μια στολή με τρύπα από σφαίρα του Συνταγματάρχη Κωνσταντίνου Δαβάκη που τιμήθηκε με το Χρυσό Αριστείο Ανδρείας για τη γενναιότητα που επέδειξε στη μάχη των υψωμάτων του Αλμπανός¹⁴.

Προχωρώντας με το έπος του 1940, εντυπωσιάζουν η στολή του αρχιστράτηγου Παπάγου, η στολή του Διοικητή του οχυρού του Ρούπελ και ένα φόρεμα της Σοφίας Βέμπο. Ο πολεμικός εξοπλισμός της περιόδου, όπως πολυβόλα και αντιασφυξιογόνες μάσκες από την Εαρινή επίθεση «Υψωμα 731» στη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού Πολέμου στην Αλβανία, όπως και τα διοράματα που αναπαριστούν τη Μάχη της Κρήτης που είναι κατασκευασμένα από ανακυκλώσιμα υλικά, καθηλώνουν τον επισκέπτη. Και αυτό, επιπρόσθετα, επειδή πλαισιώνονται από την εικαστική ματιά του

¹³ Πρόκειται για μια πρωτοπόρο ζωγράφο του 20^{ου} αιώνα που ανάμεσα στα 5.500 έργα της ανήκει μέρος της συλλογής στο Μουσείο, σχετικά με τους Βαλκανικούς πολέμους. Είχε το σθένος να ακολουθήσει τον ελληνικό στρατό και να αποτυπώσει στιγμές καθημερινότητας του, ένα εγχείρημα που θα επαναλάβει και στη Μικρασιατική Εκστρατεία. Έμπνευση αποτέλεσε και ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, αλλά λόγω προχωρημένης ηλικίας δεν είχε προσωπική παρουσία. Καταγόμενη από τη Σιάτιστα, με τη στήριξη του πατέρα της βρέθηκε για σπουδές στο Μόναχο με μέντορα τον Νικόλαο Γύζη. Παντρεύτηκε τον **Νίκο Καραβία**, εκδότη της εφημερίδας «**Η Εφημερίς**» στην **Αίγυπτο**. Αργυρώ Μποζώνη, «Θάλεια Φλωρά-Καραβία: Η τέχνη και η περιπετειώδης ζωή μιας ξεχωριστής Ελληνίδας ζωγράφου», 01.10.2023, <https://www.lifo.gr/culture/eikastika/thaleia-flora-karabia-mia-zografos-me-anexitilo-apotypoma-stin-elliniki-tehni-toy>, 01.11.2023

¹⁴ «Κωνσταντίνος Δαβάκης: Αξιωματικός του Ελληνικού Στρατού, από τις θρυλικές μορφές του Ελληνοϊταλικού Πολέμου (1940-1941)», <https://www.sansimera.gr/biographies/777>, 01.11.2023

Αλέξανδρου Αλεξανδράκη με τα έργα «Άγνωστοι ήρωες» -το οποίο αρχικά ήταν ένα σκίτσο- και το «Διαταγή εξετελέσθη». Ακολουθούν οι αίθουσες Κύπρου, του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος στην Κορέα, της Εθνικής Αντίστασης και της απελευθέρωσης της χώρας από τη γερμανική Κατοχή το 1944.

Τέλος, περίοπτη θέση στο Μουσείο κατέχει η αίθουσα που φιλοξενεί ένα μέρος της τεράστιας συλλογής του αξιωματικού του ελληνικού στρατού του Πέτρου Σαρόγλου (1864-1920)¹⁵. Απαρτίζεται από σπάνια και πολύτιμα, επιθετικά και αμυντικά αγγέμαχα και πυροβόλα όπλα διαφόρων εποχών (14^{ου}-19^{ου} αι.) από όλο τον κόσμο, πολλά από τα οποία είναι έργα τέχνης και κληροδοτήθηκαν στις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις. Ενδεικτικά, μπορεί να αναφερθούν ο οπλισμός του γαλλικού ιππικού του 19^{ου} αι., πανοπλίες και πιστόλια του ευρωπαϊκού οπλισμού πολυτελή με εγγράφακες διακοσμήσεις και ορισμένα με ημερομηνία κατασκευής. Επιπρόσθετα, ιδιαίτερα κρίνονται τα κυνηγετικά όπλα των ευγενών, διακοσμημένα με σκηνές από κυνήγι και κασετίνες με ζεύγη όπλων που προορίζονταν για μονομαχία. Τα εκθέματα που αφορούν την Ασία, όπως ξίφη με φιδωτή λάμα, σπαθιά, δόρατα και τουφέκια οθωμανικού τύπου ξεχωρίζουν. Κυρίως, όμως, λόγω σπανιότητας προκαλεί το ενδιαφέρον μια στολή Σαμουράι από την Άπω Ανατολή που εκτίθεται σε ειδικά διαμορφωμένη βιτρίνα για λόγους συντήρησης και ανήκει στον 14^ο αι. Για τη συγκεκριμένη στολή επισκέπτονται το Μουσείο άτομα από όλον τον κόσμο. Αξίζει να επισημανθούν τα περσικά κράνη, οι ασπίδες και ο διπλός πέλεκυς και μια εντυπωσιακή

¹⁵ Ο Πέτρος Σάρογλος κληροδότησε στη ΛΑΕΔ σειρά έργων ζωγραφικής που αποτελείται από 86 πίνακες σπουδαίων Ελλήνων και ξένων ζωγράφων όπως των **Λύτρα, Γύζη, Προσαλέντη**. Ήταν γνωστός για το πλούσιο κληροδότημά του προς το ελληνικό κράτος και για την συμμετοχή του στον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897. Σε ηλικία 15 ετών εισήλθε το 1879 στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων και μετά από επταετή φοίτηση ονομάστηκε Ανθυπολοχαγός του Πυροβολικού το 1886. Έλαβε μέρος ως Υπολοχαγός στον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897. Ως Έφεδρος προήχθη στο βαθμό του Λοχαγού το 1910 και σε Ταγματάρχη το 1914. Την ιδιότητα του Αξιωματικού τη θεωρούσε την ύψιστη των τιμών και έγραφε πως «*το επάγγελμα του Αξιωματικού είναι ιδανικό, διότι θέτει τον εαυτόν του στην υπηρεσία της ολότητας*». Συμβάλλει στη συγκρότηση του Μακεδονικού Κομιτάτου, χρηματοδοτώντας αυτό γενναία και διατελώντας ταμίας και σύμβουλος του. Ενισχύει οικονομικά εκκλησίες, σχολεία και γενικά πρωτοστατεί στην πραγματοποίηση κοινωφελών έργων. Με τη διαθήκη του, την οποία είχε συντάξει από το 1909, εκτός από ορισμένα κληροδοτήματα προς τους συγγενείς, φίλους, υπηρετικό προσωπικό και τους Ιερούς Ναούς Αγ. Κωνσταντίνου Ομονοίας και Χρυσοσπηλαιωτίσσης, καθιστά κληρονόμο του τη Γενική Λέσχη Αξιωματικών ξηράς και θαλάσσης (όπως ονομαζόταν τότε), για το υπόλοιπο της περιουσίας του, το οποίο αποτελείται από μετρητά, συλλογές ζωγραφικών πινάκων, κοσμημάτων, νομισμάτων, όπλων, κ.λπ. Συλλογές του περαιτέρω κοσμούν το **Βυζαντινό Μουσείο**, το **Μουσείο Γουλιανδρή** και τη Λέσχη Αξιωματικών Ενόπλων Δυνάμεων. Ως ανταπόδοση της προσφοράς του το κτίριο της Λέσχης Αξιωματικών Ενόπλων Δυνάμεων φέρει το όνομα του, **Σαρόγλειο Μέγαρο**, <https://www.agioskosmas-stuttgart.de/istorika-6>, 21.10.2023

στολή του 19^{ου} αι. με τον θώρακα πολεμιστών της αυτοκρατορικής φρουράς του Τσάρου που το κράνος τους κοσμείται με τον δικέφαλο αετό και το βασιλικό στέμμα. Φυσικά, από τη συλλογή δεν θα μπορούσε να λείπει ο οπλισμός των Αγωνιστών του 1821¹⁶ (εικ.13).

Τέλος, η έκθεση που ενθουσιάζει μικρούς και μεγάλους επισκέπτες βρίσκεται στον εξωτερικό χώρο και αφορά αεροπλάνα και άρματα της ελληνικής πολεμικής αεροπορίας.

ii. Τμήμα συντήρησης

Το συγκεκριμένο τμήμα, με υπεύθυνη τη συντηρήτρια Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης, Βασιλική Λώλη, αναλαμβάνει το δυσχερές και επίμοχθο έργο της εξασφάλισης της περαιτέρω «ζωής» των αρχείων που χαίρουν της εμπιστοσύνης του Μουσείου. Αξίζει να γίνει αναφορά στη συγκεκριμένη επιστήμονα που ασκεί το επάγγελμά της με ιδιαίτερη αγάπη και αφοσίωση, προσφέροντας τις γνώσεις που αποκόμισε από τις σπουδές της για τη συντήρηση των αρχείων. Ανακάλυψε, όπως μου εξομολογήθηκε, ήδη από το Λύκειο την ιδιαίτερη κλίση για το συγκεκριμένο αντικείμενο, σε σημείο που εγκατέλειψε το πρότερο όνειρό της, τη φοίτηση στη Σχολή των Καλών Τεχνών. Εισήχθη, λοιπόν, όπως με υπερηφάνεια μου τόνισε, πέμπτη κατά σειρά στη Σχολή της Συντήρησης κατά τις πανελλαδικές εξετάσεις και ήδη από το Β' Εξάμηνο των σπουδών επιδόθηκε στη συντήρηση οργανικών υλικών, με εξειδίκευση στη συντήρηση του χαρτιού. Ακολούθησε η συνεργασία της με το Μορφωτικό Ίδρυμα της Τράπεζας της Ελλάδος και η συντήρηση επιστολών που βρέθηκαν στον χώρο ιστορικής μνήμης στα πρώην κρατητήρια της Γκεστάπο στην πλατεία Κοραή. Η προϋπηρεσία αυτή της εξασφάλισε την παροχή άδειας για την άσκηση άδειας επαγγέλματος που λαμβάνει έγκριση από τον εκάστοτε Υπουργό Πολιτισμού. Εν προκειμένω, πέρα από τα καθήκοντά της στο Μουσείο, αναλαμβάνει εκπαίδευση φοιτητών που κάνουν πρακτική άσκηση στο Μουσείο, προερχόμενοι από Ι.Ε.Κ. και από το Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής. Ως προτεραιότητα θέτει την προληπτική συντήρηση, εξασφαλίζοντας κατάλληλες περιβαλλοντικές συνθήκες για τα αρχεία, καθώς, όπως μου εξήγησε, πρόκειται για ευαίσθητα υλικά που ο κύκλος φθοράς τους είναι προσθετικός, όταν συνδυάζεται η αυξημένη υγρασία με την υψηλή θερμοκρασία. Συγκεκριμένα, το

¹⁶ Πολεμικό Μουσείο-Συλλογή Σαρόγλου,
[https://www.pemptousia.tv/view/b/category/Programs/subCategory/mes to moyseio NTcOI/id/pol-emiko mouseio sullogi saroglou](https://www.pemptousia.tv/view/b/category/Programs/subCategory/mes%20to%20moyseio%20NTcOI/id/pol-emiko-mouseio-sullogi-saroglou), 21.10.2023

φωτογραφικό αρχείο εκτιμά ότι «θα αποτελέσει το πιλοτικό και ουσιαστικό βήμα για να τεθούν οι βάσεις για την πρόληψη του υλικού». Οι αρμοδιότητες της διαμοιράζονται σε πέντε εργαστήρια πλήρως εξοπλισμένα και με καταρτισμένο προσωπικό. Αυτά είναι τα εξής:

- Στο πρώτο εργαστήριο ακολουθείται ένα αυστηρό πρωτόκολλο συντήρησης πολεμικών κειμηλίων με τη διαπίστωση φθορών, τη φωτογραφική τεκμηρίωση, την αποσυναρμολόγηση, τη συντήρηση, την αισθητική αποκατάσταση και τη συναρμολόγησή τους.
- Στο δεύτερο εργαστήριο πραγματοποιείται η συντήρηση Έργων Τέχνης και Κειμηλίων σε χαρτί. Αφορούν χειρόγραφα, λιθογραφίες, χαλκογραφίες, χάρτες, φωτογραφίες και βιβλία.
- Το τρίτο εργαστήριο αναλαμβάνει τη συντήρηση Έργων Ζωγραφικής σε μουσαμά ή σε ύφασμα.
- Το τέταρτο εργαστήριο, που αφορά τη συντήρηση υφασμάτων, βρίσκεται υπό σύσταση.
- Το πέμπτο εργαστήριο καταπιάνεται με τη συντήρηση όπλων νεότερου οπλισμού¹⁷.

Η αρχική κατάσταση στην οποία καταφθάνουν συνήθως στο Μουσείο είναι απογοητευτική, καθώς τα αρχεία εμπεριέχονται σε ακατάλληλους φακέλους και είναι εκτεθειμένα σε υλικά εκπομπής όξινων ατμών, ικανών να προκαλέσουν χημικές μεταβολές. Σε πρώτο στάδιο εφαρμόζεται βερνίκι προστασίας στα συρτάρια φύλαξης των αρχείων και, εν συνεχεία, ακολουθούν τον δρόμο της συντήρησης στα εργαστήρια βάσει ειδικών Πρωτοκόλλων με την εφαρμογή προγράμματος επεμβατικής συντήρησης, τοποθέτησης σε φακέλους κατασκευασμένους από χαρτί αρχειακής χρήσης ή πολυεστερικής μεμβράνης, προϊόντα και αυτά εργαστηρίου. Τέλος, φυλάσσονται σε κατάλληλο περιβάλλον διατήρησης, ενώ συνεχίζεται ο έλεγχος περιβαλλοντικών παραμέτρων. Άξιο λόγου αποτελεί το γεγονός ότι επιδιώκεται από την πλευρά της η συνεργασία με τους διαχειριστές για τη συνέχιση των όποιων εργασιών, πρωτίστως, με την εκπαίδευση όλων των συμμετεχόντων για την ορθή διαχείριση των Συλλογών του Μουσείου.

¹⁷ «Συντήρηση κειμηλίων- Πολεμικό Μουσείο», <https://warmuseum.gr/research-conservation/relics-conservation-department>, 19. 07.2023

Πρόκειται για μια απαιτητική και, ταυτόχρονα, γοητευτική διαδικασία, που εκτελείται με απόλυτη σχολαστικότητα και συχνό καθαρισμό¹⁸.

2.2 Δεύτερη Εφορεία

Η συγκεκριμένη εφορεία περιλαμβάνει μια σειρά τμημάτων που είναι τα εξής:

- I. Φωτογραφικό Τμήμα: Υπεύθυνη του τμήματος είναι η Ελένη Αντωνακάκη, σημαιοφόρος του Πολεμικού Ναυτικού. Απώτερος στόχος του εν λόγω τμήματος είναι η ταξινόμηση και η οργάνωση του ιστορικού φωτογραφικού υλικού από το 1860 (Κρητικοί Αγώνες) έως το 1960. Το αρχείο διακρίνεται από επιμέρους ταξινόμηση που αφορά το απόρρητο αρχείο και, συνεπώς, μη διαθέσιμο στο κοινό και σε αυτό που προορίζεται για εμπορική χρήση και ιστορική έρευνα. Το απόρρητο, πρωτίστως, αρχείο καθίσταται σε διαδικασία ταξινόμησης, διότι απουσιάζουν οι λεξάντες και η κατηγοριοποίηση ανά έτος και περιόδους. Συλλήβδην, προέρχονται από αγορές, όπως, για παράδειγμα, από το Αυτοκρατορικό Πολεμικό Μουσείο του Λονδίνου ή από ιδιώτες φωτογράφους και τέλος από δωρεές. Όσον αφορά το δεύτερο, έχει ολοκληρωθεί η ψηφιοποίησή του ανά περίοδο και είναι αποτέλεσμα της αναπαραγωγής μικρών φωτογραφιών που φυλάσσονται σε διαφορετικό χώρο. Η πολύμηνη προσήλωση για την επιτέλεση αυτού του σκοπού το καθιστά αξιοποιήσιμο για ποικίλες χρήσεις, όπως είναι η επιλογή φωτογραφίας από έναν συγγραφέα για το εξώφυλλό του ή η χρησιμοποίησή του επικουρικά για μια προσωπική ή ιστορική του έρευνα. Αξίζει να σημειωθεί ότι για τη χρήση αυτή ο ενδιαφερόμενος οφείλει να καταβάλει ένα ποσό αναλόγως του αριθμού των φωτογραφιών για τις οποίες θα εκδηλώσει ενδιαφέρον. Τέλος, ξεχωριστή θέση καταλαμβάνει το φωτογραφικό υλικό από τον Ιταλό ζωγράφο **Armeno Mattioli**, ο οποίος το 1940 σε ηλικία 20 ετών έλαβε εντολή από τον Μουσολίνι να έρθει να φωτογραφίσει σκηνές από την επίθεση των Ιταλών στην Ελλάδα, έχοντας την πεποίθηση ο Ιταλός δικτάτορας ότι θα είναι για αυτόν μια βραχύβια στρατιωτική επιχείρηση. Ο ίδιος, όμως, ο Mattioli ως ελεύθερο καλλιτεχνικό πνεύμα επικεντρώθηκε στο να απαθανάτισει το σκληρό πρόσωπο του πολέμου και όχι να υπηρετήσει την ιταλική προπαγάνδα. Έτσι, φωτογράφησε

¹⁸ Βασιλική Λώλη, «conservation practices in the historical archives of the war museum, τεκμηρίωση, συντήρηση, διατήρηση», <https://youtu.be/SoGhfWZ04Y>, 17.07.2023

ακρωτηριασμένα σώματα, σώματα καμένα από το κρύο, τραυματίες πολέμου και εγκαταλελειμμένα κορμιά νεκρών στρατιωτών -13.000 για την Ελλάδα και 12.000 για την Ιταλία (εικ. 13). Ο ίδιος αγάπησε τόσο πολύ την Ελλάδα που έζησε ήδη από το 1941 στη χώρα με κάποια διαλείμματα για πολιτικούς λόγους και παντρεύτηκε την Ελληνίδα δασκάλα ιταλικής γλώσσας, την Αδαμαντία Βρανά¹⁹.

II. Ιστορικό Τμήμα: Υπεύθυνος του τμήματος είναι ο Θεοφάνης Βλάχος ο οποίος έχει την ιδιότητα του υπολογαγού και ταυτόχρονα του ιστορικού και επιμελείται το ιστορικό αρχείο από το 2020-2023. Το αρχείο αυτό προς το παρόν παραμένει κλειστό για το κοινό, αλλά υπάρχει η προοπτική με τη συνδρομή προγραμμάτων από το ΕΣΠΑ να δημιουργηθεί ένα διαχειριστικό πρόγραμμα στο οποίο θα ενταχθούν κειμήλια και έγγραφα του Πολεμικού Μουσείου, ώστε μελλοντικά να είναι εφικτή η πρόσβαση σε αυτά από εξωτερικούς επισκέπτες. Και το αρχείο αυτό διέπεται από μια διπλή ταξινόμηση. Αρχικά, περιλαμβάνει το Βασικό Αρχείο που αποτελείται από έγγραφα της περιόδου 1821 έως και σήμερα και υποδιαιρείται σε μεμονωμένα έγγραφα ή σε μικρές συλλογές και χαρακτηρίζεται από υποτυπώδη ταξινόμηση ανά συλλογές. Για παράδειγμα, ο μελετητής του μέλλοντος θα μπορεί να έρθει αντιμέτωπος με πρωτογενείς ιστορικές πηγές πρωταγωνιστών της Ελληνικής Επανάστασης, όπως είναι ορισμένες επιστολές τους, με εκθέσεις στρατιωτικών μονάδων ή με προσωπικά έγγραφα επιφανών ή μη πολεμιστών. Το αρχειακό αυτό υλικό έχει συγκεντρωθεί από τη δεκαετία του '70 από δωρεές και από αγορές. Στην πραγματικότητα τα έγγραφα αυτά χαρακτηρίζονται από ποικιλομορφία και συνιστούν ένα ωφέλιμο εργαλείο για τον ερευνητή που προς ώρας εξασφαλίζει την αξιοποίησή του κατόπιν αίτησης που οφείλει να υποβάλει στον επιμελητή του τμήματος.

Στη συνέχεια, ξεχωριστή θέση στο τμήμα κατέχει το προσωπικό αρχείο του Ναπολέοντος Ζέρβα της περιόδου 1942-1955. Στο Πολεμικό Μουσείο το διέθεσε η σύζυγός του το 2008 και αποτελεί έναν όγκο 80.000 εγγράφων που αφορούν την Αντίσταση, τον Ελληνικό Εμφύλιο και την περίοδο της πρωθυπουργίας του. Από αυτό το υλικό προέκυψε ένα Λεύκωμα με 200

¹⁹ Ηλίας Αντωνιάδης, Armeno Mattioli, ο άγνωστος πόλεμος», 28.10.2019, <https://www.artistas.gr/modules/AMS/article.php?storyid=125>, 19.07.2023

έγγραφα, ένα πόνημα του επιμελητή Φάνη Βλάχου και του Ιωάννη Αθανασόπουλου. Εν γένει, η έκδοση λευκωμάτων πραγματοποιείται είτε για εθιμοτυπικούς λόγους είτε για να βρει μια θέση στη Βιβλιοθήκη. Από αυτή τη συνθήκη εξαιρείται το Λεύκωμα για τον Ναπολέοντα Ζέρβα που ακολούθησε τον δρόμο του τυπογραφείου με μόνο αντιστάθμισμα για το Μουσείο την αποκόμιση κάποιων αντιτύπων. Κατά τα άλλα, το αρχείο του παραμένει αταξινόμητο και μη ψηφιοποιημένο και επίσημα στο ιστορικό αρχείο εντάχθηκε το 2021.

Ανάμεσα σε άλλες δράσεις του τμήματος, που άλλοτε σχεδιάζονται και υλοποιούνται και άλλοτε όχι, αξίζει να αναφερθεί η δράση του Τμήματος γνωστή ως «Το Μουσείο πάει Σχολείο». Πρόκειται για μια πρωτοβουλία με τη σύμπραξη του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και του Πολεμικού Μουσείου υπό την αιγίδα της Επιτροπής «Ελλάδα 2021». Αφορμή της συντονισμένης αυτής προσπάθειας αποτέλεσε ο εορτασμός των 200 χρόνων από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης. Στο πλαίσιο, λοιπόν, αυτό σε σχολεία της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της ηπειρωτικής και της νησιωτικής Ελλάδας (Κοζάνη, Καβάλα, Ιωάννινα, Λάρισα, Αλεξανδρούπολη, Κιλκίς, Κέρκυρα, Τρίκαλα, Βόλος, Μυτιλήνη, Σύρος, Λαμία, Μεσολόγγι, Πάτρα, Ρόδος, Χανιά) παρουσιάστηκαν συγκεκριμένα ιστορικά εκθέματα, κειμήλια της Επανάστασης, όπως όπλα και άρματα και εφημερίδες της εποχής, αλλά και σπάνια έγγραφα που συνοδεύτηκαν από ευρύτερο εκπαιδευτικό υλικό του Μουσείου που οι μαθητές τα αγκάλιασαν με ιδιαίτερη θερμότητα. Ειδικότερα, η έκθεση των μουσειακών αντικειμένων είχε οργανωθεί ούτως ώστε να αρχίζει με την Επανάσταση στη Μολδοβλαχία και τον Αλέξανδρο Υψηλάντη και να ολοκληρώνεται με τα Πρωτόκολλα και τις Συνθήκες που παγίωσαν την ανεξαρτησία μας και την απαρχή του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Υπήρξε η προθυμία το υλικό αυτό να «ταξιδέψει» και στην ακριτική Ελλάδα, αλλά η δράση αυτή, που στέφθηκε με τόση επιτυχία, δεν συνεχίστηκε²⁰.

²⁰ «Δράσεις Πολεμικό Μουσείο- Το Μουσείο πάει Σχολείο», 2021, <https://warmuseum.gr/educational-programs/>, 14.07.2023

III. Κινηματογραφικό Τμήμα: Την ευθύνη του τμήματος έχει αναλάβει ένας πολίτης και όχι στρατιωτικός, ο Ιωάννης Κοροδήμος (εικ. 14). Αξίζει να γίνει ιδιαίτερη μνεία για αυτό το τμήμα, διότι είναι ιδιαίτερα ενεργό και πλούσιο όσον αφορά τις αρχειακές πηγές. Διαθέτει στην κατοχή του ένα από τα μεγαλύτερα αρχεία των Βαλκανίων με υλικό από το 1897 που έχει προέλθει από ιδιώτες που το δώρισαν, αφού το απέκτησαν από τρίτους ή που κινηματογράφησαν διάφορα συμβάντα εντελώς ερασιτεχνικά. Το 1980 απέκτησαν την κυριότητα κατόπιν αγοράς όλου του υλικού των επικαίρων από τους Γερμανούς για τα γεγονότα στην Ελλάδα του 1941-1942 και ένα μεγάλο μέρος των ιταλικών και των αγγλικών επικαίρων. Παράλληλα, το αρχειακό υλικό συμπληρώνει η συλλογή από παραγωγές του Κώστα Σισμάνη για το Μουσείο και την YENEΔ και το οπτικοακουστικό αρχείο με θέμα την Κύπρο από το 1950 και έπειτα και το ραδιοφωνικό αρχείο του 1960 με αφηγήσεις αγωνιστών στον Μακεδονικό Αγώνα έως και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Πρέπει να επισημανθεί ότι τα φιλμ του είναι των 16 και 35 χιλιοστών και ότι μακροπρόθεσμο στόχο συνιστά η ψηφιοποίησή του.

Πρόσφατα απέκτησε το αρχείο του Υπουργείου των Εξωτερικών και το αρχείο της YENEΔ που αφορά την εκπομπή «Επί των Επάλξεων». Όσον αφορά το πρώτο, απαρτίζεται από αναρίθμητες ώρες για γεγονότα στην Ελλάδα και τον υπόλοιπο κόσμο, από προπαγανδιστικές ταινίες και από αποσπάσματα σπάνιου και παρελθοντικού υλικού, όπως των αδελφών Lumieres και Μανάκια, με ανταποκρίσεις από τους Βαλκανικούς Πολέμους, τη Ρωσική Επανάσταση και τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Εν συνεχεία, υπάρχει πλούσιο υλικό με θέμα τη Μικρασιατική Εκστρατεία, την περίοδο του Μεσοπολέμου σε Ελλάδα και Ευρώπη, τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Εμφύλιο, τη Δικτατορία, την εισβολή του Αττίλα στην Κύπρο έως και την επάνοδο της Δημοκρατίας και για τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης στην Ελλάδα. Αυτό αποτέλεσε το έναυσμα για τη δημιουργία του φορέα «Αρχείο – Ντοκιμαντέρ» και τη συνεργασία με ιδιώτες παραγωγούς και φορείς με στόχο τη συλλογή και ταξινόμηση του συνόλου της παραγωγής ελληνικών και αλλότριων ντοκιμαντέρ που συνάδουν με την ελληνική ιστορία. Από την άλλη, σχετικά με το αρχείο της YENEΔ η ιστορική περίοδος που αποτυπώνεται είναι αυτή του 1950-1980. Σε συνδυασμό με το αρχείο του Πολεμικού Μουσείου, έχουν δημιουργηθεί 70 ντοκιμαντέρ διάρκειας 20 έως 60 λεπτών για όλη για την

ελληνική ιστορία από το 1900 έως σήμερα, 650 περίπου τηλεοπτικές εκπομπές με τίτλο «Στιγμές Ιστορίας» που προστίθενται στην «Αρετή και Τόλη», της εκπομπής που προβάλλεται κάθε Κυριακή στην ΕΡΤ και 50 περίπου θεματικές ενότητες για αξιοποίηση από το ΓΕΕΘΑ, σχετιζόμενες με την ιστορία και τις στρατιωτικές μονάδες – με υλικό και από τις ίδιες τις Ένοπλες Δυνάμεις που γύριζαν από πολύ παλιά ταινίες για τον ελληνικό στρατό- και για διάφορα τηλεοπτικά σποτ.

Ένα τελευταίο κινηματογραφικό πόνημα αφορά την αναβίωση της πτήσης του Καμπέρου, του πρώτου πιλότου στην Ελλάδα το 1910 και το ντοκιμαντέρ για την πτώση γερμανικών αεροπλάνων και συμμαχικών στην Ύδρα με αφορμή του οποίου ο δήμαρχος του νησιού φιλοδοξεί να αποτελέσει αφετηρία για μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού στο νησί για επισκέπτες-λάτρες της στρατιωτικής ιστορίας (εικ. 17). Επιλογικά, αξίζει να τονιστεί ότι η παραγωγή τέτοιου είδους ντοκιμαντέρ έχει την απαρχή της το 1979²¹.

- IV. Βιβλιοθήκη: Επιμελητής του τμήματος είναι ο Σημαιοφόρος (Ε) Παναγιώτης Τσιρώνης. Η λειτουργία της έχει ως αφετηρία το 1976. Εδώ και τρεις μήνες έχει ξεκινήσει η ψηφιοποίηση 100 βιβλίων της σε όλο τον αριθμό των σελίδων τους με το κινητό από στρατιώτη θητείας και 500 βιβλίων του οπισθόφυλλου και του εξώφυλλου τους μετά από συνεργασία με εξωτερικό συνεργάτη με χρήματα του ΕΣΠΑ. Το σύνολο των τίτλων είναι καταχωρημένο στην ηλεκτρονική, διαδικτυακή πλατφόρμα Open ABEKT (<https://warmuseum.openabekt.gr/>)²² του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης. Πρόκειται για μια πολύ ενδιαφέρουσα βιβλιοθήκη που είναι δυνατό να καλύψει τις ανησυχίες οποιουδήποτε αναγνώστη είτε αυτός είναι ερευνητής είτε είναι απλός βιβλιοφάγος, γιατί τα περί 30.000 βιβλία της προέρχονται κατά κόρον από δωρεές –συνήθως απόστρατων- πράγμα που σημαίνει ότι καλύπτουν ένα μεγάλο φάσμα πνευματικής κληρονομιάς από την ελληνόγλωσση και την ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Ειδικότερα, καλύπτει αναζητήσεις από τον χώρο των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών και, όπως εύλογα μπορεί να αντιληφθεί κανείς, στρατιωτικές δημοσιεύσεις -στρατιωτικοί κανονισμοί, στρατιωτικά εγχειρίδια, επετηρίδες αξιωματικών και των τριών κλάδων των

²¹ «Κινηματογραφικό αρχείο», <https://warmuseum.gr/research-conservation>, 17.07.2023

²² Βιβλιοθήκη- Πολεμικό Μουσείο, <https://warmuseum.gr/research-conservation>, 24.07.2023

Ενόπλων Δυνάμεων κ.λπ. Μία σημαντική δωρεά είναι αυτή της ιστορικού **Ποτίτσα Γρηγοράκου** που αγγίζει τα 400 βιβλία με θέμα την Ελληνιστική Περίοδο και τον Μέγα Αλέξανδρο²³ και προσωπικές, ανέκδοτες συλλογές συναδέλφων της αρχαιολόγων. Ταυτόχρονα, έχει δωρίσει και καταλόγους εκθέσεων στις οποίες έχει συμμετάσχει στο εξωτερικό, οι οποίες εύλογα είναι μεταφρασμένες σε αρκετές γλώσσες. Μία άλλη σημαντική δωρεά αφορά δερματόδετες εγκυκλοπαίδειες από την Αλβανία και άλλα βιβλία, συνολικά 80, που προέρχονται από τον Πρέσβη Επί Τιμή στα Τίρανα και εν γένει των Βαλκανικών Χωρών, Σταύρο Τσιέπα. Μια πρόσφατη δωρεά είναι αυτή της χήρας αντιστρατήγου, της **κ. Δημητροπούλου**, με θεματολογία σε μεγαλύτερο αριθμό για την Κύπρο, με τρία βιβλία να εμπεριέχουν ιδιόχειρη αφιέρωση του Παττακού στον σύζυγό της.

Η πορεία που ακολούθησαν τα βιβλία της και όλα τα βιβλία που είναι καταχωρημένα στη βιβλιοθήκη έχει ως εξής: Αξιολογούνται από το Διοικητικό Συμβούλιο κατά πόσον το περιεχόμενό τους προσιδιάζει με τη θεματολογία της Βιβλιοθήκης, τους δίνεται αριθμός καταχώρισης, τοποθετούνται σε ράφια ανά δωρεά και στο τέλος το Μουσείο αποστέλλει μια ευχαριστήρια επιστολή στο δωρητή και τα ανεβάζει στη σελίδα της Βιβλιοθήκης. Σε περίπτωση που απορριφθεί από το Συμβούλιο, αναλαμβάνει την πρωτοβουλία το Μουσείο να δωρίσει τα βιβλία σε κάποια σχολεία, κατόπιν συναίνεσης των δωρητών. Προς το παρόν προσφέρονται για μελέτη μόνο κατά τις ώρες που η βιβλιοθήκη είναι ανοιχτή, αλλά με την ψηφιοποίηση θα μπορεί να την εκμεταλλευθεί ο οποιοσδήποτε από οποιοδήποτε γεωγραφικό χώρο. Εξετάζεται και το γεγονός με μια μικρή συμμετοχή να μπορούν συγκεκριμένες κατηγορίες πολιτών να δύνανται να δανειστούν κάποιο βιβλίο. Ένα μέρος της έχει προέλθει από αγορές του ίδιου του Μουσείου, ενώ έχει προβεί και σε εκδόσεις βιβλίων με στρατιωτικό περιεχόμενο, λευκωμάτων με μετάλλια και εμβλήματα του στρατού και σε σχέση με τους ήρωες του 1821. Αξιομνημόνευτοι είναι οι

²³Το αρχειακό πρωτοποριακό υλικό «Ελληνιστικός Κόσμος και Πολιτισμός της Ανατολής» απαρτίζεται από σπάνια τεκμήρια, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή για τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο και γεωγραφική περιοχή κατά την Ελληνιστική Εποχή. Η ημερομηνία της δωρεάς συντελέστηκε στις 10 Ιουνίου, κατά την επέτειο του θανάτου του Μ. Αλεξάνδρου την ίδια ημερομηνία στα 323 π.Χ., Εθνικός Κήρυξ, «Δωρεά Αρχείου Ελληνιστικός Κόσμος και Πολιτισμός Της Ανατολής από Δρα Ποτίτσα Γρηγοράκου στη Βιβλιοθήκη του Πολεμικού Μουσείου», 13.06.2022, <https://www.ekirikas.com/dorea-archeiou-ellinistikos-kosmos->, 20.07.2023

λεγόμενοι «**Κανονισμοί του 1910**». Αφορούν Νόμους του στρατού που υπαγορεύουν, για παράδειγμα, στους στρατιώτες τον κατάλληλο τρόπο ένδυσης-στολής, εκγύμνασης, διατροφής, αξιολόγησης και στρατηγικής. Τέλος, «διαμάντια» της Βιβλιοθήκης, κατά τα λεγόμενα του Διευθυντή της, θεωρούνται μια **εφημερίδα του 1832** από την εποχή του Βασιλιά Όθωνα και **πρωτότυπα εγχειρίδια του 17^{ου} και του 18^{ου} αιώνα**.

2.3 Τρίτη Εφορεία

Οι αρμοδιότητες της συγκεκριμένης εφορείας έγκεινται στην εποπτεία των Παραρτημάτων που συνδέονται με το Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας, στη λειτουργία τους και στα εκθέματα που εκθέτουν.

2.4 Τέταρτη Εφορεία

Ο ρόλος της συγκεκριμένης εφορείας κρίνεται βαρυσήμαντος, καθώς με τη δράση της πραγματώνεται στην ουσία ο τίτλος της συγκεκριμένης εργασίας. Με απλά λόγια, αποτελεί τον πυλώνα της βιωσιμότητας όλου του Μουσείου, όταν έχει επιφορτιστεί με την εξωστρέφεια όλου του Μουσείου, αναλαμβάνοντας τις δημόσιες σχέσεις, την υποδοχή και την ξενάγηση των επισκεπτών που μπορεί να είναι Διδάκτορες Πανεπιστημίων, Πρέσβεις και άλλα τιμώμενα πρόσωπα. Ταυτόχρονα, στα καθήκοντά των υπαλλήλων της υπάγονται η προβολή και η οργάνωση εορταστικών και κοινωνικών εκδηλώσεων. Επίσης, μέριμνα τους συνιστά η οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η προσέγγιση με άλλους φορείς και η αгаστή συνεργασία με άλλα μουσεία. Ψυχή της συγκεκριμένης εφορείας είναι η Μαρία Λαντζουράκη και ο Παναγιώτης Αγγέλου, Σχης ΠΒ-ΕΥ.

2.5 Γραφείο Πληροφορικής

Το συγκεκριμένο γραφείο είναι ανεξάρτητο από τις εφορείες, αλλά κρίνεται επιτακτική η ανάγκη να αποτελέσει μέρος αυτής της εργασίας, από τη στιγμή που συνδέεται με το εκσυγχρονισμένο πρόσωπο του Μουσείου. Φιλοδοξεί να εφαρμόσει πρακτικές που ακολουθούνται σε άλλα ευρωπαϊκά μουσεία. Για παράδειγμα, δρομολογεί τη δημιουργία ενός ψηφιακού, τρισδιάστατου βιβλίου που θα «ζωντανεύει» διάφορα

ιστορικά γεγονότα, όπως τη μάχη του Ρούπελ, όταν ο αναγνώστης θα ξεφυλλίζει τις σελίδες του βιβλίου που αντίστοιχο βρίσκεται σε μουσείο της Ελβετίας²⁴. Αυτή η καινοτομία για τα ελληνικά δεδομένα θα πάρει σάρκα και οστά με ευρωπαϊκά κονδύλια. Το 2022 ήδη ολοκλήρωσε την ψηφιακή περιήγηση στο Μουσείο στα ελληνικά και τώρα συντελείται και στα αγγλικά. Επιπλέον, έχει επιμεληθεί ψηφιακά τουριστικές διαδρομές με στρατιωτικό ενδιαφέρον, όπως την πορεία από τον Μαραθώνα έως τη Σαλαμίνα και από τα Χανιά έως το Λασίθι. Στη διαδρομή αυτή ο επισκέπτης στη σελίδα αντικρίζει πεδία μαχών, στρατιωτικά νεκροταφεία και σημεία γενικά στρατιωτικού ενδιαφέροντος. Στα άμεσα σχέδια των υπαλλήλων του γραφείου έγκειται το χρονολόγιο με επίκεντρο τον Μέγα Αλέξανδρο από πίνακες της Καρραβία. Ταυτόχρονα, με τη συνδρομή της επαυξημένης πραγματικότητας (Virtual Reality) ο επισκέπτης θα έχει την αίσθηση ότι οδηγεί ένα άρμα ή ότι πέφτει με αλεξίπτωτο. Μάλιστα στις εθνικές επετείους πραγματοποιούνται περιοδικές εκθέσεις με τη χρήση της επαυξημένης πραγματικότητας. Συγκεκριμένα, ο επισκέπτης περιηγείται στον χώρο με τη χρήση ενός τεχνολογικού μέσου (τάμπλετ) που του δίνει τη δυνατότητα να βλέπει τους πίνακες να ζωντανεύουν με κάθε λεπτομέρεια ή ακόμα και ένα έγχρωμο απόσπασμα με τον Ιωάννη Μεταξά. Ειδικά, στην επέτειο της 28^{ης} Οκτωβρίου μπορεί κανείς να πάρει ένα αντίγραφο μιας κάρτας από την εποχή του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου που έχει επανεκδόσει το Μουσείο και να την αποστείλει σε όποιον επιθυμεί. Το αντίγραφο έχει προκύψει από το φωτογραφικό αρχείο από όπου έχουν αντληθεί επιστολές, δελτάρια και καρτ ποστάλ της περιόδου. Μια δράση που αφορά τα παιδιά εν είδει παιχνιδιού είναι μια web εφαρμογή με στόχο την αποκρυπτογράφηση μηνυμάτων, για παράδειγμα, του κώδικα της Φιλικής Εταιρείας ή του κώδικα της Μετατόπισης του 1940. Στο τέλος δίνουν την κλείδα, που λειτουργεί ως λυσσάρι. Μεγάλης αξίας είναι η αλληλογραφία με γράμματα που διαθέτουν σφραγίδα της λογοκρισίας της εποχής. Κατά τα άλλα, είναι υπεύθυνο για όλο το δίκτυο του Μουσείου, την ανανέωση της σελίδας του και την επικοινωνία μέσω των σελίδων κοινωνικής δικτύωσης.

²⁴ Η παραπάνω πρωτοβουλία ελήφθη κατά το πρότυπο του ψηφιακού βιβλίου που αξιοποιείται ήδη από επισκέπτες σε μουσείο της Ζυρίχης. National Museum Zurich, <https://iart.ch/en/work/landesmuseum-zuerich>, 24.10.2023

Κεφάλαιο Γ: Προσωπική συμμετοχή στην παραγωγική διαδικασία

Τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο συντελείται η ψηφιοποίηση του προσωπικού αρχείου του φιλόλογου, ιστορικού και συγγραφέα Σαράντου Καργάκου που αποτελεί μια τελευταία τεράστια δωρεά και στην οποία είχα τη χαρά να συμμετέχω μαζί με την απόφοιτο του τμήματος Μεσογειακών Σπουδών του Παν/μίου Αιγαίου, Αλεξάνδρα Σέρβου, που εργάστηκε με χρηματοδότηση του ΕΣΠΑ. Η συλλογή του απαρτίζεται από τις εφημερίδες «Εμπρός», «Ακρόπολις», «Καβάλα» και «Εστία». Χαρακτηριστικές είναι οι χειρόγραφες σημειώσεις του, συνήθως στο πρωτοσέλιδο και οι κομμένες σελίδες με ψαλίδι, συνήθως στο οπισθόφυλλο. Η διαδικασία της ψηφιοποίησης είναι μια χρονοβόρος διαδικασία που απαιτεί υπομονή και μεθοδικότητα, καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχουν μονές σελίδες χωρίς χρονολογία, ώστε να καλείται το άτομο που υλοποιεί το έργο να συνδέσει μέσω εσωτερικών αναφορών του άρθρου τη σελίδα με κάποιο συγκεκριμένο φύλλο (εικ.16). Αυτό συνέβη, κυρίως, με την εφημερίδα «Ακρόπολις» που, για παράδειγμα, το 2010 σημείωνε ο εκδότης μόνο την ημερομηνία και όχι τη χρονολογία σε σημείο που ο ίδιος ο Καργάκος χειρόγραφα ή με κάποιο κολλημένο χαρτί σημείωνε το έτος. Αυτό υποδηλώνει και την πρόθεση του συγγραφέα να αφήσει συνειδητά για τις επερχόμενες γενιές το αρχείο του ως παρακαταθήκη. Επιπρόσθετα, η συγκεκριμένη εφημερίδα είχε κατεστραμμένα σημεία, «φαγωμένες» άκρες από ξυλοφάγα έντομα ή διακρινόταν από ευαισθησία στο να σκιστούν τα φύλλα κατά το άνοιγμά τους (εικ. 15). Απαραίτητη κρίνεται σε αυτήν την περίπτωση η χρήση γαντιών και για την προστασία των εμπλεκομένων στη διαδικασία από μύκητες, αλλά και για την προστασία των φύλλων από περαιτέρω φθορά. Στη συνέχεια, ακολουθεί η αποθήκευση στον υπολογιστή και η αρχειοθέτηση των φύλλων ανά έτος. Το αρχείο ήταν πρόχειρα ταξινομημένο σε πλαστικές σακούλες ή ακόμα και σε δεμάτια, όπως προέκυψε κατά το άνοιγμα τους μέσα από το κουτί, όπου ήταν αποθηκευμένο.

Κατά τη διάρκεια της πρακτικής μου άσκησης, κατόπιν αгаστής συνεργασίας με την υπεύθυνη δημοσίων σχέσεων, Μαρία Λατζουράκη, προσπάθησα να φέρω εις πέρας και μια εργασία με αντικείμενο την καταγραφή των δράσεων που έχουν πραγματοποιήσει την τελευταία τριετία με τη νέα διοίκηση. Αυτό μου έδωσε τη δυνατότητα να επισκεφθώ όλα τα τμήματα του Μουσείου και να συνομιλήσω με τους Διευθυντές του. Στα πλαίσια

αυτού είχα τη χαρά να μου παραχωρήσουν συνέντευξη οι στυλοβάτες του Μουσείου, όπως είναι ο Πρόεδρος του Μουσείου και διακεκριμένοι καλλιτέχνες και επιστήμονες του κινηματογραφικού τμήματος και του τμήματος συντήρησης, αντίστοιχα.

Κεφάλαιο Δ: Κριτική αποτίμηση– προκλήσεις άσκησης

Έχοντας την εμπειρία της εκπόνησης διπλωματικής εργασίας, επέλεξα την πρόταση της πρακτικής άσκησης και μετά από παρότρυνση της καθηγήτριάς μου, της Φωτεινής Καρλάφτη-Μουρατίδου. Η απόφασή μου με δικαίωσε, διότι είχα τη δυνατότητα να αντιληφθώ τη λειτουργία ενός Μουσείου εκ των έσω, το οποίο μάλιστα προσπαθεί να συντηρηθεί με ιδίους πόρους. Ταυτόχρονα, αποκόμισα γνώσεις για πολλά διαφορετικά αντικείμενα, όπως τη συντήρηση, την ψηφιοποίηση, την επιλογή, την προβολή και την αναζήτηση εκθεμάτων. Είχα την τύχη να γνωρίσω διδάκτορες ιστορικών τμημάτων που φιλοξενούνταν για να περιηγηθούν στο Μουσείο και για να συνάψουν μελλοντική συμφωνία το πανεπιστήμιό τους και ο φορέας του Μουσείου. Είχα την ευκαιρία να παρακολουθήσω σε πρώτη προβολή, μαζί με τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, ένα αφιέρωμα για τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο του Ιωάννη Κοροδήμου. Εν γένει, είχα την τύχη να παρακολουθώ τις ζυμώσεις που σχεδιάζονται και υλοποιούνται από σύσσωμο το προσωπικό του Μουσείου, ώστε να επιτευχθεί ένα άνοιγμα στην ελληνική κοινωνία και όχι μόνο. Δεν είναι τυχαίο πως το ΕΚΠΑ ενέταξε στο Εκπαιδευτικό του Πρόγραμμα Επαγγελματικής Επιμόρφωσης και Κατάρτισης με θέμα τον «ΜΟΥΣΕΙΑΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ» μία ενότητα με θέμα: «Αφύπνιση των Κοιμισμένων Μουσείων-Το παράδειγμα του Πολεμικού Μουσείου»²⁵.

Εν γένει, το συγκεκριμένο Μουσείο είναι «πεδίο δόξης λαμπρόν» για τις περισσότερες Σχολές του Ιονίου Πανεπιστημίου, τη Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών, τη Σχολή Επιστήμης της Πληροφορίας & Πληροφορικής και τη Σχολή Μουσικής & Οπτικοακουστικών Τεχνών. Τα ίδια τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου είναι πρόθυμα να δεχτούν ανθρώπους κάθε ειδικότητας που θα επιθυμούσαν να συνδράμουν το έργο τους. Με άλλα λόγια, υπάρχει υλικό για επεξεργασία για αρκετούς φοιτητές που βρίσκεται σε αναμονή.

Από τη μεριά του ο ίδιος ο φορέας οφείλει να συνεχίσει να ενημερώνει για τον μουσειακό του πλούτο, για την ανάγκη να εμπλουτιστούν οι συλλογές του με εκθέματα

²⁵ «Αφύπνιση των κοιμισμένων Μουσείων– Το παράδειγμα του Πολεμικού Μουσείου», <https://www.stereanews.gr/2022/08/afipnisi-ton-koimismenon-mouseion-to-pradigma-tou-polemikou-mouseiou>, 25.10.2023

που θα προκύψουν από απογόνους ιστορικών προσώπων που, ενδεχομένως, να μη γνωρίζουν την αγάπη με την οποία αγκαλιάζουν τα εκθέματα τα επιμέρους παραρτήματα και τον αγώνα που καταβάλλουν για τη σύνδεση της ιστορίας με τις σύγχρονες παγκόσμιες προκλήσεις.

Επίλογος- Συμπεράσματα

Ως γνωστόν, η ελληνική ιστορία δεν συνδέεται μόνο με πρωτοποριακά επιτεύγματα που αφορούν τον πνευματικό πολιτισμό, αλλά σημαδεύεται από πολλά πολεμικά γεγονότα ανά τους αιώνες. Άλλωστε, όπως έλεγε και ο αρχαίος φιλόσοφος, ο Πλάτων: *Ὡσπερ γὰρ καὶ τελεωθεὶς βέλτιστον τῶν ζώων ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω καὶ χωρισθεὶς νόμου καὶ δίκης χείριστον πάντων. Χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὅπλα· ὁ δὲ ἄνθρωπος ὅπλα ἔχων φύεται φρονήσει καὶ ἀρετῇ, οἷς ἐπὶ τάναντία ἔστι χρῆσθαι μάλιστα (Γιατί, όπως ο άνθρωπος είναι το ανώτερο από όλα τα όντα όταν φτάνει στην τελειότητά του, έτσι, όταν σπάζει τη σχέση του με τον νόμο και τη δικαιοσύνη, γίνεται το χειρότερο από όλα. Δεν υπάρχει πιο ανυπόφορο και πιο ολέθριο πράγμα από την αδικία που διαθέτει όπλα. Ο άνθρωπος, από την άλλη, γεννιέται εφοδιασμένος από τη φύση με όπλα για να υπηρετήσει τη φρόνηση και την αρετή, που όμως μπορεί να τα χρησιμοποιήσει εξ ολοκλήρου και για αντίθετους σκοπούς.*

Ορισμένα κειμήλια, συνεπώς, που έχουν διασωθεί και αφορούν τη σύγχρονη στρατιωτική ιστορία έθεσε ως στόχο το Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας να συγκεντρωθούν, να συντηρηθούν και να αναδειχθούν μέσα από τις κατά τόπους Εκθέσεις. Και απώτερο, μάλιστα, στόχο αποτελεί η ίδρυση μουσείων σε περισσότερες πόλεις, ώστε να τιμώνται οι πεσόντες για την πατρίδα, να διασώζεται η ιστορία, να μεταγγίζεται βιωματικά στις επερχόμενες γενιές και στην ουσία να μεταδίδεται ένα ηχηρό αντιπολεμικό μήνυμα μέσα από την απεικόνιση της φρίκης του πολέμου. Αυτό αποτυπώνεται στα μουσεία στο βιβλίο εντυπώσεων των επισκεπτών που παρέχεται στο τέλος της ξενάγησής τους, αφού έχουν εμφανιστεί απτά μπροστά τους όπλα, σφαίρες, πολυβόλα, στολές και φωτογραφίες με αποστεωμένα παιδικά κορμιά στην περίοδο της Κατοχής. Αυτή είναι, λοιπόν, η αποστολή του Μουσείου, να τιμά τους ήρωες που θυσίασαν για την πατρίδα ό, τι πολυτιμότερο είχαν, τη ζωή τους, και συνάμα να φωλιάζει στην ψυχή των μικρών επισκεπτών το αίσθημα ότι οφείλουν διακαώς να αγωνίζονται για την εδραίωση της ειρήνης και όχι την ανάδυση του πολέμου, γιατί

στην πρώτη περίπτωση ο άνθρωπος φτάνει στην «τελείωσή» του, όπως έλεγε ο Αριστοτέλης, και στη δεύτερη απλώς επενδύει στην καταστροφή του.

Βιβλιογραφία-Ιστογραφία

«Η ιστορία του Μουσείου», <https://warmuseum.gr/>

«Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας»,

<https://www.visitgreece.gr/el/experiences/culture/museums/athens-war-museum/>

«Πολεμικό Μουσείο Ναυπλίου», <https://cityofnafplio.net/el/museums/war-museum>

«Πολεμικό Μουσείο Ναυπλίου»,

<https://www.allovergreece.com/Museum/Descr/190/el>

«Πολεμικό Μουσείο Χανίων», 06.10.2016, <http://grecorama.com/el/polemiko-mouseio-xanion/>

«Φωτιά στο Πολεμικό Μουσείο των Χανίων», 22.07.2018,

<https://www.kathimerini.gr/society/976316/fotia-sto-polemiko-moyseio-ton-chanion-fotografies/>

Παράρτημα Θεσσαλονίκης-Πολεμικό Μουσείο, <https://warmuseum.gr/our-war-museums/thessaloniki-war-museum>

Παράρτημα Λάρισας-Πολεμικό Μουσείο, <https://warmuseum.gr/our-war-museums/tripolis-war-museum>

Αντωνιάδης, Ηλίας, «Armeno Mattioli, ο άγνωστος πόλεμος», 28.10.2019,

<https://www.artistas.gr/modules/AMS/article.php?storyid=125>,

Ιωαννίδης, Σάκης, Καθημερινή, «Μουσείο το σπίτι του Ζέρβα: Θα αφηγείται την ιστορία του αρχηγού της ΕΔΕΣ και της Εθνικής Αντίστασης», 27.02.2022,

<https://www.kathimerini.gr/culture/561739162/moyseio-to-spiti-toy-zerva/>,
25.07.2023

Λώλη, Βασιλική, «conservation practices in the historical archives of the war museum, τεκμηρίωση, συντήρηση, διατήρηση»,

<https://youtu.be/SoGhfwDZ04Y>,

Μποζώνη, Αργυρώ «Θάλεια Φλωρά-Καραβία: Η τέχνη και η περιπετειώδης ζωή μιας ξεχωριστής Ελληνίδας ζωγράφου», 01.10.2023,

<https://www.lifo.gr/culture/eikastika/thaleia-flora-karabia-mia-zografos-me-anexitilo-apotypoma-stin-elliniki-tehni-toy>,

«Στρατιωτικό Μουσείο Καλαμάτας»,

<https://messinia.mobi/el/article/mnimeia/mouseia/stratiotiko-mouseio-kalamatas/295>

«Στρατιωτικό Μουσείο Ρεθύμνου στο Χρωμοναστήρι»,

<https://www.cretanbeaches.com>

«Παράρτημα Χαλκίδας-Πολεμικό Μουσείο», <https://warmuseum.gr/our-war-museums/chalkida-war-museum>

«Κωνσταντίνος Δαβάκης: Αξιωματικός του Ελληνικού Στρατού, από τις θρυλικές μορφές του Ελληνοϊταλικού Πολέμου (1940-1941)»,

<https://www.sansimera.gr/biographies/777>

<https://www.agioskosmas-stuttgart.de/istorika-6>

Πολεμικό Μουσείο-Συλλογή Σαρόγλου,

https://www.pemptousia.tv/view/b/category/Programs/subCategory/mes_to_moyseio_NTcOl/id/polemiko_mouseio_sullogi_saroglou

«Συντήρηση κειμηλίων- Πολεμικό Μουσείο», <https://warmuseum.gr/research-conservation/relics-conservation-department>

«Δράσεις Πολεμικό Μουσείο- Το Μουσείο πάει Σχολείο», 2021,

<https://warmuseum.gr/educational-programs/>

«Κινηματογραφικό αρχείο», <https://warmuseum.gr/research-conservation>

Βιβλιοθήκη- Πολεμικό Μουσείο, <https://warmuseum.gr/research-conservation>

«Δωρεά Αρχείου Ελληνιστικός Κόσμος και Πολιτισμός Της Ανατολής από Δρα Ποτίτσα Γρηγοράκου στη Βιβλιοθήκη του Πολεμικού Μουσείου»,

13.06.2022, <https://www.ekirikas.com/dorea-archeiou-ellinistikos-kosmos->

«National Museum Zurich», <https://iart.ch/en/work/landesmuseum-zuerich>

«Αφύπνιση των κοιμισμένων Μουσείων– Το παράδειγμα του Πολεμικού Μουσείου»,

<https://www.stereanews.gr/2022/08/afipnisi-ton-koimismenon-mouseion-to-pradigma-tou-polemikou-mouseiou>,

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ: ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΛΙΑΣΚΟΥ

Χρονολογία γεννήσεως: 1957 (Αθήνα)

Χρόνος καταγραφής: 20 Ιουλίου 2023

Τόπος καταγραφής: Αθήνα, Γραφείο Προέδρου στο Πολεμικό Μουσείο

Τόπος καταγωγής: Εύβοια

Ιδιότητα: Πρόεδρος Πολεμικού Μουσείου Αθηνών (τ. Υφυπουργός-Βουλευτής)

Στα πλαίσια της πρακτικής άσκησης επιδίωξα να εξασφαλίσω συνέντευξη από τον Πρόεδρο του Μουσείου, Αναστάσιο Λιάσκο, που έχει θέσει ως προσωπικό στοίχημα να αναδείξει τη στρατιωτική ιστορία της χώρας, τιμώντας τους Αγωνιστές για την ελευθερία και την ασφάλειά μας. Ο αξιακός κώδικας που τον χαρακτηρίζει, σύμφωνα με τα λεγόμενά του, είναι η ανταμοιβή και η αναγνώριση των ανθρώπων που από την όποια θέση τους συμβάλλουν στην ανάπτυξη της χώρας, χωρίς να τον διακατέχει ολιγωρία, ραθυμία και απόδοση των ευθυνών στον «άλλον», αλλά η αυταπάρνηση και η εργατικότητα.

Ρένα Στραβολαίμου: Στο ξεκίνημα της θητείας σας σίγουρα υπήρχε κάποιο όραμα. Υλοποιήθηκαν οι στόχοι σας ή ξεπέρασαν κάθε προσδοκία σας; Εν γένει, υπάρχει κάτι για το οποίο είστε ιδιαίτερα υπερήφανος;

Αναστάσιος Λιάσκος: Ο στόχος του παρόντος Διοικητικού Συμβουλίου από την πρώτη μέρα ήταν η διαρκής αναβάθμιση και η εξωστρέφεια όλων των Πολεμικών Μουσείων της χώρας. Τα Πολεμικά Μουσεία απεικονίζουν μέσα από τη διαδρομή των κειμηλίων τους διαχρονικά τους Αγώνες του λαού μας, προκειμένου εμείς να απολαμβάνουμε τα αγαθά της ελευθερίας και της ασφάλειας. Αυτό, λοιπόν, ως κεντρική ιδέα θα πρέπει να το κοινωνήσουμε σε ολόκληρη την ελληνική κοινωνία. Να αντιλαμβάνεται, δηλαδή, κάθε Έλληνας και κάθε Ελληνίδα ότι τα Πολεμικά μας Μουσεία ουσιαστικά κουβαλούν στο DNA τους το DNA των αγώνων του λαού μας. Έτσι, λοιπόν, από την πρώτη στιγμή αυτούς τους στόχους τούς επιμερίσαμε και είμαι πραγματικά πολύ περήφανος ότι

υλοποιήσαμε τους περισσότερους από αυτούς. Δηλαδή, μέσα από ένα μπουκέτο εκδηλώσεων που απευθύνθηκε σε κάθε Έλληνα σε όλη την Ελλάδα κατορθώσαμε να δώσουμε την εικόνα του Πολεμικού Μουσείου και με τις εκατοντάδες πλέον εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στους χώρους μας, η ελληνική κοινωνία μπορεί να απολαμβάνει τον συγκεκριμένο χώρο. Παράλληλα, δημιουργήσαμε μέσα στα πλαίσια της επέκτασης στο χώρο μας ένα θερινό σινεμά με αναψυκτήριο με το οποίο συνεργαζόμαστε με την επιχείρηση δηλαδή που το έχει, προκειμένου να δημιουργήσουμε και το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου και ντοκιμαντέρ. Εν πάση περιπτώσει, στα τρία χρόνια για να πάω στην ερώτησή σας της θητείας αυτής το έργο είναι τεράστιο. Δηλαδή, φτιάξαμε πέντε καινούρια μουσεία. Το Πολεμικό Μουσείο από συστάσεώς του κατόρθωσε να έχει τέσσερα εκ των οποίων το ένα είχε καεί. Αναβιώσαμε το καμένο που ήταν στα Χανιά και φτιάξαμε άλλα τέσσερα. Το Μουσείο Εθνικής Αντίστασης «Οικία στρατηγού Ναπολέοντος Ζέρβα», στη Χαλκίδα, στην Καλαμάτα και στο Ρέθυμνο.

Ρένα Στραβολαίμου: Θα ήθελα να μου πείτε πότε ολοκληρώνεται η θητεία σας και αν υπάρχει η προοπτική και η δυνατότητα για παράταση αυτής.

Κρίνω ότι με την ολοκλήρωση αυτής της θητείας θα έχουμε τη δυνατότητα στην επόμενη να προχωρήσουμε σε πάρα πολλά άλλα έργα τα οποία έχουν ήδη προγραμματιστεί για να υλοποιηθούν. Κυριότερο απ' όλα είναι η ανάπτυξη του ιστορικού στρατιωτικού τουρισμού με τον διεθνή όρο «military tourism» που μέχρι τώρα, μέχρι που εμείς δηλαδή το ανακινήσαμε και το διαμορφώσαμε μέσα από μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ τριών Υπουργείων, ήταν άγνωστη θεματική τουριστική ενότητα στην Ελλάδα. Μια χώρα δηλαδή με τριςχιλιετή ιστορία δεν είχε οργανώσει το τουριστικό προϊόν του ιστορικού στρατιωτικού τουρισμού. Και αυτό, λοιπόν, προχωράμε να το υλοποιήσουμε.

Ρένα Στραβολαίμου: Με ποια Υπουργεία; Με το δικό σας, του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και μαζί με ποια άλλα;

Αναστάσιος Λιάσκος: Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας με το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού με φορέα συντονισμού και υλοποίησης το Πολεμικό Μουσείο.

Ρένα Στραβολαίμου: Τι προοπτικές έχουν ανοιχθεί για το Μουσείο σας;

Αναστάσιος Λιάσκος: Με την αναβάθμιση των εσωτερικών χώρων του κεντρικού μας μουσείου μέσα από διοράματα, παραστάσεις, διαδραστικές ενέργειες κατορθώσαμε να αυξήσουμε κατά πολύ την επισκεψιμότητα. Με τα βιωματικά προγράμματα που

οργανώσαμε κατορθώσαμε να φέρουμε πολύ περισσότερους μαθητές και σπουδαστές. Με τις συνεργασίες που έχουμε αναπτύξει τόσο με ιδιωτικούς φορείς όσο και με φορείς του δημοσίου, αλλά και με εκπαιδευτικά ιδρύματα και Πανεπιστήμια δίνουμε πλέον μια άλλη αίσθηση για αυτόν τον μουσειακό χώρο. Είναι ιδιαίτερα τιμητικό για εμάς ότι σε μεταπτυχιακό του ΕΚΠΑ για τη μουσειολογία αποτελέσαμε ξεχωριστή διδακτική ενότητα με τίτλο: «Ενέργειες αφύπνισης κοιμισμένων μουσείων. Το παράδειγμα του Πολεμικού Μουσείου».

Ρένα Στραβολαίμου: Ως εκπαιδευτικός και μητέρα ξεχωρίζω τη δράση σας «Το Μουσείο πάει Σχολείο». Θα συνεχιστεί αυτή η δράση;

Αναστάσιος Λιάσκος: Όταν αναγκαστήκαμε όλοι να έχουμε τους περιορισμούς που επιβλήθηκαν από τον covid εδώ ανασυγκροτηθήκαμε και σχεδιάσαμε δράσεις εκτός μουσείου. Μια από αυτές τις δράσεις και με την ευκαιρία της επετείου των 200 χρόνων από την Επανάσταση του 1821 ήταν το «Μουσείο πάει Σχολείο». Δηλαδή, οργανώσαμε σε δήμους σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και τη ΚΕΔΕ εκθέσεις, όπου μέσα από την τήρηση όλων των κανόνων υγιεινής τα σχολεία μπορούσαν να επισκεφθούν στον τόπο τους για να δουν τα κειμήλια των αγωνιστών του '21. Ήταν πραγματικά μια πολύ σπουδαία δράση που έγινε και στο εξωτερικό, στην Αυστραλία, συγκεκριμένα, και έδωσε θαυμάσια αποτελέσματα.

Ρένα Στραβολαίμου: Πήγατε εκθέματα στην Αυστραλία;

Αναστάσιος Λιάσκος: Βέβαια! Και δεν σταματάμε. Εμείς εχθές, παραδείγματος χάρη, ήμασταν στην ΚΕΔΕ, όπου το Διοικητικό της Συμβούλιο υπέγραψε μαζί μας μνημόνιο συνεργασίας για την ανάπτυξη τουριστικού στρατιωτικού τουρισμού. Δηλαδή, κάθε δήμος θα είναι υποχρεωμένος σε συνεργασία με το Πολεμικό Μουσείο να αναδεικνύει τα μνημεία, τα μουσεία, τα νεκροταφεία, τα πεδία μαχών που έχει στην περιφέρειά του, προκειμένου αυτά όλα να διαμορφώνονται σε τουριστικούς χάρτες, να κρεμιώνται να το πω έτσι στις εκθέσεις του εξωτερικού και τώρα σχεδιάζουμε με το Υπουργείο Τουρισμού στις μεγάλες Εκθέσεις να έχουμε διακριτό και ξεχωριστό περίπτερο που θα προβάλλει αυτή τη θεματική τουριστική ενότητα.

Ρένα Στραβολαίμου: Ο ίδιος υπήρξατε συλλέκτης μιας τεράστιας συλλογής 5000 κειμηλίων, τα οποία παραχωρήσατε στην πατρίδα σας, τη Χαλκίδα, το 2008 και ευτυχήσατε να το εγκαινιάσετε εσείς επί της δικής σας θητείας. Πώς προέκυψε η αγάπη σας για την ιστορία;

Αναστάσιος Λιάσκος: Από μικρό παιδί ήμουν α λάτρης και μελετητής της ιστορίας. Παράλληλα, από πολύ νέος ήμουν και συλλέκτης των κειμηλίων που αποτυπώνουν την ιστορία. Γιατί τα κειμήλια πρέπει να ξέρετε μέσα τους περιλαμβάνουν την ιστορία των ανθρώπων που τα κρατούσαν. Έτσι, λοιπόν, ιστορία και κειμήλια ήταν για μένα... να το πω... το χόμπι μου από μικρό παιδί και το ανέπτυξα, γιατί θεωρώ ότι η αγάπη προς την πατρίδα πρέπει να έχει συγκεκριμένες εκφάνσεις. Για μένα ήταν... να το πω... η λειτουργία της ψυχής μου. Έφτιαξα δυο μουσεία πριν έρθω στο Πολεμικό Μουσείο, έχω γράψει αρκετά ιστορικά βιβλία, τις εκθέσεις της Βουλής των Ελλήνων όσο ήμουν βουλευτής τις οργάνωνα και θέλω να πω ότι έγιναν με μεγάλη επιτυχία. Παράλληλα, εκθέσεις σε όλη την Ελλάδα. Μία σημαντική ήταν για τα 100 χρόνια από την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης. Τα κειμήλιά μου τα είχα διαθέσει –όχι τώρα που είμαι Πρόεδρος- από το 2008 στο Πολεμικό Μουσείο με την προϋπόθεσή να γίνει παράρτημά του στη Χαλκίδα. Είχε παρθεί τότε η απόφαση, αλλά δεν είχε υλοποιηθεί. Ευχαριστώ, πραγματικά, τον Θεό ότι βρέθηκα σε αυτή τη θέση να υλοποιήσω αυτήν την απόφαση και το μουσείο πλέον αυτό να λειτουργεί και να' ναι ένα από τα ωραιότερα μουσεία της Ευρώπης. Άλλωστε, το εγκαινίασε ο Πρωθυπουργός παρουσία και του Πρώην Πρωθυπουργού και έκαναν εκτενή αναφορά σε όλη αυτήν τη δραστηριότητα. Ξέρετε, δεν υπάρχει τίποτα άλλο! Όπως είχε πει, ένας άλλος μεγάλος, επίσης, ευεργέτης, ο κ. Τσούρης: «Χωρίς πατρίδα δεν έχουμε τίποτα. Είμαστε φτερά στον άνεμο». Η πατρίδα μας, λοιπόν, η Ελλάδα, είναι μια χώρα που για να μπορέσει να βρεθεί στη θέση που βρισκόμαστε σήμερα δεν ήταν ούτε αυτονόητο ούτε τυχαίο. Ξέρετε, οι πρόγονοί μας δεν ήταν τίποτα ψυχοπαθείς τύποι που λέγανε «Πού έχει πόλεμο, να πάμε να πολεμήσουμε;». Και εκείνοι θέλαν να είναι στο σπίτι τους με την οικογένειά τους, αλλά αντιλαμβάνοντο πολύ καλύτερα ίσως από εμάς ότι χωρίς να αγωνιστούν για αυτό δεν θα ήταν αυτονόητο. Αυτό που, αν θέλετε, το βλέπουμε και σήμερα, ότι οι οποιοσδήποτε απειλές μπορούν να έχουν καθεστώς αποτροπής, μόνο, όταν απέναντι υπάρχει κάποιος αποφασισμένος να υπερασπιστεί αυτά που έχει.

Ρένα Στραβολαίμου: Σκέφτεστε να αναλάβετε δράση παρακίνησης και άλλων να δωρίσουν την προσωπική τους συλλογή σε κάποιο Μουσείο, γνωρίζοντας ότι δεν υπάρχει κουλτούρα στην Ελλάδα σε αυτό το θέμα;

Αναστάσιος Λιάσκος: Αγγίζατε ένα πολύ ευαίσθητο σημείο. Βεβαίως, θα διαφωνήσω σε ένα μαζί σας, ότι ο οποιοσδήποτε συλλέκτης οφείλει πρώτα ο ίδιος να κάνει τη διεργασία με τον εαυτό του και να αντιληφθεί, όπως την έκανα εγώ προσωπικά, ότι η

ζωή είναι πολύ πεπερασμένη. Ζούμε 70-80, 90 στην καλύτερη περίπτωση. Μέσα αυτό το χρονικό διάστημα ό,τι συλλέξαμε θα πρέπει, κατά την άποψή μου, να σκεφτούμε και, ειδικά, για τα ιστορικά κειμήλια ότι, επειδή τα πληρώσαμε εμείς, δεν είναι δικά μας. Εγώ αναρωτήθηκα πολλές φορές: «Είναι δικές μου οι επιστολές του Κολοκοτρώνη, του Ανδρούτσου, του Καραϊσκάκη, επώνυμα κειμήλια, όπως η κάσκα του Κωνσταντίνου, το ρολόι του Όθωνα, στολές επωνύμων, επειδή τις αγόρασα εγώ;». Όχι, δεν είναι δικά μας! Είναι όλων των Ελλήνων. Άρα, λοιπόν, θεωρώ τον εαυτό μου ως έναν άνθρωπο που διέσωσε κάποια κειμήλια και τα οποία μπορούν να απολαμβάνουν όλοι οι Έλληνες σήμερα στο μουσείο που τοποθετήθηκαν. Και λυπούμαι βαθύτατα που δεν μπόρεσε να μπει όλη η συλλογή μου εκεί, αλλά θα δούμε πού θα μπουν τα υπόλοιπα, γιατί δεν θεωρώ ότι, επειδή τα αγорάσαμε εμείς, μάς ανήκουν. Άλλωστε, όταν φύγουμε από αυτή τη ζωή τις περισσότερες φορές, όπως πολύ σωστά εδώ παρατηρήσατε, ή πετάγονται ή ξαναπάνε στους παλαιοπώλες όπου εκεί τα αγοράζουν κάποιοι άλλοι. Προσωπικά, λοιπόν, δεν θα 'θελα η συλλογή μου να έχει αυτήν την τύχη. Όχι ότι δεν ενδιαφέρονται τα παιδιά μου, αλλά οι επόμενοι ή οι μεθεπόμενοι, πιθανώς, να μην ενδιαφέρονται. Και είναι λογικό αυτό. Αυτό, επειδή ξέρω πάρα πολλούς συλλέκτες. Ίσως, βέβαια, και με κάποιο άκομψο τρόπο τούς το είπα πολλές φορές. Δηλαδή, δεν θέλω να αναφέρω ονόματα, αλλά υπάρχουν συλλέκτες που έφυγαν από τη ζωή... όμως εγώ σε συζητήσεις μαζί τους τούς είπα ότι «θα ζήσουμε 10-15 χρόνια ακόμα στην ηλικία που βρίσκεσαι. Τι θα γίνει μετά; Δεν πρέπει να σκεφτείς;». Δεν σκέφτονται όλοι με τον ίδιο τρόπο. Εδώ, λοιπόν, στο μουσείο πρώτος μας στόχος δεν ήταν οι συλλέκτες -οι συλλέκτες, όταν θα πάρουν απόφαση οι ίδιοι, όπως είπα, θα φέρουν τη συλλογή τους- ήταν οι άνθρωποι οι οποίοι είναι κληρονόμοι ή απόγονοι επιφανών ανθρώπων. Πολλούς τούς καλώ και τους μιλώ κατ' ιδίαν. Και τους λέω: «Τι θέση μπορούν να έχουν τα κειμήλια του πατέρα σου ή του παππού σου σε ένα μπαούλο ή το πολύ πολύ στο σαλόνι του σπιτιού σου, όταν είναι τόσο επώνυμος που πρέπει να τον βλέπουν όλοι οι Έλληνες. Αρκετοί αντιλαμβάνονται το νόημα και με περηφάνεια μετά βλέποντάς τους στους χώρους του Πολεμικού Μουσείου μου λένε: «Είχες δίκιο!». Ελπίζω και θα συνεχίσω να κάνω το ίδιο και με πολλούς άλλους. Τούς εντοπίζω, τούς ομιλώ, τούς μιλούνε και άλλοι από εδώ για να κάνουν το χρέος τους. Και, βέβαια, το χρέος είναι αυτό για μένα. Δεν υπάρχει κάτι άλλο. Εάν δεν μπουν τα κειμήλια στα μουσεία, χάνονται. Είναι νόμος!

Ρένα Στραβολαίμου: Υπάρχουν πόροι για την αγορά κειμηλίων και ενδιαφέρον για αυτό;

Αναστάσιος Λιάσκος: Το Πολεμικό Μουσείο, δυστυχώς, δεν έχει προϋπολογισμό. Μάλλον, έχει έναν υποτυπώδη προϋπολογισμό ο οποίος δεν αρκεί ούτε να καλύπτει τα λειτουργικά έξοδα. Δηλαδή, λογαριασμούς ρεύματος, νερού κτλ. Καθώς και τους μισθούς του προσωπικού που είναι πολίτες στο Πολεμικό Μουσείο. Άρα, λοιπόν, η μόνη οδός είναι δωρεές, χορηγίες, συμπράξεις και το ΕΣΠΑ. Και εδώ εγώ είμαι πολύ περήφανος, γιατί στην τριετία αυτή έγιναν και γίνονται έργα περίπου 10.000.000 ευρώ με τον τρόπο που σας προανέφερα. Ας πούμε με το ΕΣΠΑ γίνεται το πρόγραμμα ενεργειακής αναβάθμισης 5.000.000 του κεντρικού μουσείου, ένα πρόγραμμα ψηφιοποίησης 1.500.000, ένα άλλο πρόγραμμα ψηφιοποίησης 1.000.000 δωρεάν. Το καφέ-αναψυκτήριο κινηματογράφος που έγινε δίπλα με σύμπραξη άλλο 1.000.000, πέντε μουσεία που γίνονται με δωρεές και χορηγίες, το μνημείο των Φιλελλήνων απ' έξω της Βασιλίσσης Σοφίας όπου και για αυτό είμαστε περήφανοι, γιατί ήταν υποχρέωση από την 4^η Εθνοσυνέλευση επί Καποδίστρια. Όχι ότι δεν υπάρχουν μνημεία Φιλελλήνων στην Ελλάδα, αλλά όπως τα περιέγραψε η 4^η Εθνοσυνέλευση δεν υπάρχει. Δηλαδή, λέει ότι «Όταν το Έθνος τους δυνηθή οικονομικά οφείλει να ανεγείρει μνημείο εις τους Φιλέλληνας αναγράφοντας τα ονόματα όλων». Είναι περίπου 2.000 ονόματα που αναγράφονται πλέον και θα μουν στο μνημείο των Φιλελλήνων από τα οποία οι απόγονοί τους θα μπορούν να παίρνουν με ρυζόχαρτο τα ονόματα των προγόνων τους που πολέμησαν ή έδωσαν κάτι στην Ελλάδα για την ανεξαρτησία της. Αυτό το έργο το κάνουμε σε σύμπραξη με τον Πρόεδρο της Εταιρείας για τον Ελληνισμό και τον Φιλελληνισμό και το Μουσείο Φιλελλήνων. Η δωρεά είναι δική τους και ο χώρος παρατίθεται από το Πολεμικό Μουσείο. Επίσης, με το Ίδρυμα Κωνσταντακόπουλου ένα διαδραστικό χώρο επάνω, με το Ίδρυμα του Θανάση Μαρτίνου ένα Μουσείο του Ζέρβα κτλ. για να μη λέω πολλά. Μόνο με χορηγούς, δωρητές και ανθρώπους που ενδιαφέρονται να προσφέρουν στην πατρίδα. Θα πω εδώ κάτι για τους χορηγούς και τους δωρητές. Είναι και εκείνοι άνθρωποι που θέλουν να βλέπουν και από εμάς την αγάπη και την αφοσίωση στον σκοπό μας. Δηλαδή, δεν μπορεί να γίνει κάποιος χορηγός, όταν απέναντί του βλέπει κάποιον ο οποίος είναι αδιάφορος! Πρώτα εμείς δίνουμε τα πάντα στην πατρίδα και μετά απαιτούμε και από τους άλλους να πράξουν τον ίδιο. Είμαι πολύ ευχαριστημένος. Εγώ τους γράφω τους χορηγούς σε όλα τα μουσεία. Και εδώ θα είναι γραμμένοι, παρ' ότι πολλοί από αυτούς δεν θέλουν, αλλά θα πρέπει να αποτελούν παράδειγμα και για τους άλλους Έλληνες. Και στα εγκαίνια της Χαλκίδας, απευθυνόμενος στον Πρωθυπουργό, επειδή ήταν σε διακριτή θέση, τού είπα «Κύριε Πρόεδρε, εδώ είναι οι χορηγοί. Είναι αυτοί οι οποίοι δεν θεωρούν ότι η προσφορά στην πατρίδα είναι έννοια ακατανόητη»,

όπως όλοι οι άλλοι που λένε: «Τι κάνει το κράτος για εμάς;». Συνέχεια ακούμε να λένε ανθρώπους: «Τι κάνει το κράτος για εμάς;». Η ρήση του Κένεντι εδώ είναι πιο επίκαιρη: «Μη ρωτάς τι κάνει για εσένα η Αμερική, αλλά τι κάνεις εσύ για την Αμερική». Αυτή είναι η αντίληψή μου. Οι περισσότεροι Έλληνες δεν αντιλαμβάνονται ότι το κράτος είμαστε εμείς. Δεν υπάρχουν θεϊκές δυνάμεις. Κάποιες άλλες δυνάμεις που είναι εξουσιοδοτημένες να πράττουν για λογαριασμό μας. Είναι και εγωιστικό και γελοίο να το σκέφτεται κανείς έτσι (γέλια που κρύβουν απορία). Θα σας φέρω τραγικά παραδείγματα εδώ. Ως Υπουργός Τουρισμού μια φορά είχα κάνει μία σύσκεψη και ήταν όλοι δήμαρχοι και οι μισοί λέγανε «Δεν έχει κάνει τίποτα το κράτος» και τους σταματάω και τους λέω «Θέλω να κάνω μια ερώτηση: Οι Δήμαρχοι και οι Δήμοι συμπεριλαμβάνονται στο κράτος ή είναι αλλού;» (ζέσπασμα σε γέλια). Δηλαδή να ακούς Δήμαρχο να λέει: «Τι κάνει το κράτος;». Δηλαδή, είναι τραγικό. Στο τέλος της ημέρας είτε εργάζεσαι στον ιδιωτικό είτε στο δημόσιο τομέα οφείλεις, πριν πας στο σπίτι σου να έχεις ολοκληρώσει κάτι. Πολλοί τοποθετούνται σε μια θέση, απλώς, για να μην παράγουν τίποτα, αφήνοντας τον χρόνο να τους προσπερνάει. Οι άνθρωποι συνηθίζουν να αναφέρουν τα 30-40 χρόνια που έχουν εργαστεί και όχι το έργο που έχουν αφήσει πίσω στο διάβα και στον απολογισμό της ζωής τους. Εγώ αυτούς τους ανθρώπους τους θεωρώ «Δυ-στν-χείς»!!! Εν πάση περιπτώσει, ως σκέψη φθείρει την κοινωνία μας και δεν την αφήνει να προχωρήσει μπροστά. Δεν είναι τυχαίο ότι οι λαοί στην Ευρώπη αντιλαμβάνονται τόσο βαθιά τις υποχρεώσεις τους απέναντι στο κράτος και για αυτό αυτά τα κράτη είναι διαφορετικά. Ίσως, σε δύσκολες στιγμές ο Έλληνας αντιλαμβάνεται αυτό και το έχει αποδείξει στον «ρουν» της ιστορίας, αλλά οφείλουμε όσοι καταλαβαίνουμε να συνεχίζουμε αυτόν τον αγώνα, να συμμετέχουν και άλλοι... Άλλωστε, «πάντα οι λίγοι», όπως είχε πει ο Ίων Δραγούμης «παθαίνονται για τους πολλούς». Δεν μπορούμε να απαιτούμε από το σύνολο της κοινωνίας. Για αυτό κιόλας αυτοί οι λίγοι θα πρέπει να προσπαθούν να διδάσκουν την κοινωνία και να την οδηγούν μπροστά.

Ρένα Στραβολαίμου: Το ότι είστε πρώην πολιτικός συνέβαλε με κάποιο τρόπο στην εξωστρέφεια του Μουσείου;

Αναστάσιος Λιάσκος: Ότι οφείλεται στην πολιτική μου ιδιότητα; Κοιτάζτε. Η λέξη «πολιτικός» δεν έχει μία έκφραση που δίνει μία ιδιότητα σε κάποιον. Με την πολιτική ασχολούνται πάρα πολλοί. Εγώ, βέβαια, ασχολήθηκα ενεργά από πολύ μικρός, έχοντας μέσα μου το μεράκι της προσφοράς. Πέρασα από πάρα πολλές θέσεις. Υπήρξα Νομάρχης, Βουλευτής, Γενικός Γραμματέας, Υφυπουργός. Θεωρώ ότι στην πολιτική, στη ζωή, στη

δουλειά ο καθένας βγάζει τον χαρακτήρα του. Δεν υπάρχουν ιδιότητες οι οποίες φτιάχνουν ανθρώπους. Οι άνθρωποι φτιάχνουν τις ιδιότητες και για αυτό με τους αφορισμούς και με τις γενικότητες δεν τα πάω καλά. Ακούς καμιά φορά οι γιατροί, οι στρατιωτικοί, οι πολιτικοί κτλ. Υπάρχουν συγκεκριμένοι άνθρωποι που εκφράζουν συγκεκριμένα και απόψεις και χαρακτήρα. Η πολιτική, όμως, που για μένα έλαβε τέλος, γιατί μόνος μου επέλεξα να σταματήσω... αν ήθελα θα ήμουν στην ενεργό πολιτική και πάλι... δημιουργεί για τον πολιτικό που έχει ένα παρελθόν σωστό και αξιοπρεπές μία υποθήκη στο να μπορεί να κάνει την επικοινωνία με οποιονδήποτε και εκείνος να τον σέβεται. Ε, λοιπόν, αυτό το στοιχείο έχει βοηθήσει το Μουσείο, διότι θεωρώ ότι εγώ μπορώ να έχω μια τέτοια ικανότητα επαφής και επικοινωνίας, όχι γιατί ήμουν πολιτικός, αλλά, γιατί πρώην συνάδελφοί μου με σέβονται και με εκτιμούν. Άρα, αν αυτό θεωρείτε ότι βοήθησε, σαφώς βοήθησε. Από την άλλη μεριά, εκείνο που βοήθησε ήταν η στόχευση και η γνώση που είχα, όταν ήρθα εδώ, γιατί γνωρίζω τόσο καλά τον χώρο όσο κανένας εδώ που υπηρετεί για να μπορέσω να βάλω τη στόχευση και να οδηγήσω τα πράγματα προς την κατεύθυνση που σας είπα στην αρχή. Δηλαδή, να μπορέσουμε να αναπτύξουμε και να αναβαθμίσουμε και να δώσουμε την εξωστρέφεια που απαιτείται σε όλα μας τα πολεμικά μουσεία. Η αντίληψη, δηλαδή, που χρειάζεται να έχει κάποιος που είναι σε μια θέση ευθύνης. Και αυτή η αντίληψη πρέπει, πρωτίστως, να χαρακτηρίζεται από ευρύτητα. Τι εννοώ, παραδείγματος χάρη. Όταν ξεκινήσαμε να διαμορφώσουμε το προϊόν «military tourism» υπάρχουν πάρα πολλά στρατιωτικά μουσεία τα οποία είναι κλειστά, είναι μέσα σε μονάδες...αυτά όλα δώσαμε μια προοπτική πώς θα ανοίξουν στο κοινό. Δεν νοείται να είναι ένα μουσείο των Ενόπλων Δυνάμεων κλειστό! Να μην μπορείτε εσείς να το δείτε! Όλα αυτά, λοιπόν, μπαίνουν σε μια φιλοσοφία εξωστρέφειας, την οποία εγώ την έχω εκ χαρακτήρος. Όχι, γιατί ήμουν πολιτικός. Αυτά (χαμόγελο).

[Ακολούθησε χαλαρή συζήτηση με πιο προσωπικές αναφορές και εξομολογήσεις, δίνοντας ένα στίγμα για τον αξιακό κώδικα που τον χαρακτηρίζει, αλλά και αναφέροντάς μου τα αργά και σταθερά επαγγελματικά βήματα, εκλεγμένος όντας 24 ετών ως Δημοτικός Σύμβουλος και αργότερα Δήμαρχος, Νομάρχης, Γενικός Γραμματέας και Υπουργός. Όλες αυτές οι ιδιότητες, τώρα, από τη θέση του Προέδρου του Πολεμικού Μουσείου, τίθενται στην υπηρεσία της υλοποίησης του οράματος της ανάδειξης της στρατιωτικής μας ιστορίας ως ελαχίστου φόρου τιμής στους πεσόντες στις μάχες και σε όσους συνεισέφεραν με τον οποιοδήποτε τρόπο για να «απολαμβάνουμε τα αγαθά της ελευθερίας και της ασφάλειας». Ένας από τους σταθμούς

στην πολιτική του σταδιοδρομία ήταν και η γνωριμία του με τον αείμνηστο Κωνσταντίνο Καραμανλή, ο οποίος πάντοτε απολάμβανε μαζί του τις συζητήσεις. Ο Αναστάσιος Λιάσκος έμεινε πάντα προσηνής και χαμογελαστός μέχρι το τέλος, δεν θα πω της συνέντευξης, αλλά της συζήτησής μας].

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΙΩΑΝΝΗ ΚΟΡΟΔΗΜΟΥ

Χρόνος καταγραφής: 20 Ιουλίου 2023

Τόπος καταγραφής: Αθήνα, Γραφείο κ. Κοροδήμου στο Πολεμικό Μουσείο

Τόπος καταγωγής: Αθήνα

Ιδιότητα: Υπεύθυνος Κινηματογραφικού Τμήματος Πολεμικού Μουσείου Αθηνών

Ο Γιάννης Κοροδήμος είναι σκηνοθέτης, υπεύθυνος του κινηματογραφικού αρχείου του Πολεμικού Μουσείου από το 1979, καλύπτοντας τα μεγάλα γεγονότα της χώρας από το 1900. Αυτό το υλικό του Πολεμικού Μουσείου είναι ήδη ψηφιοποιημένο και διαθέσιμο.

Ρένα Στραβολαίμου: Αρχικά, δώστε μου ένα στίγμα των σπουδών σας και του πώς ξεκίνησε η αγάπη σας για αυτό το αντικείμενο;

Ιωάννης Κοροδήμος: Λοιπόν, η αγάπη για αυτό το αντικείμενο ξεκίνησε, διότι η οικογένειά μου είχε κινηματογράφους σε πολλές περιοχές της Αθήνας και από μικρό παιδί μεγάλωσα μέσα στο χώρο αυτό του κινηματογράφου, γνωρίζοντας όλους τους παλιούς εκείνους Έλληνες παραγωγούς και εκείνους γενικά που κινούσαν τα νήματα του κινηματογράφου στην Ελλάδα τα χρόνια εκείνα. Οπότε αναγκάστηκα λόγω των κινηματογράφων των οποίων είχαμε και τέλειωσα τη Σχολή του Σταυράκου, όταν τέλειωσα το Λύκειο και πήρα το πτυχίο Κινηματογραφιστού. Εκτός αυτού, όμως είχα δώσει εξετάσεις, πέρασα πρώτα στο -όπως το έλεγαν τότε- Μικρό Πολυτεχνείο των Τ.Ε.Ι. ας πούμε, κάτι αντίστοιχο που ήταν στη Σχολή Ηλεκτρονικών και μετά γράφτηκα στο δεύτερο έτος του Πολυτεχνείου Ηλεκτρολόγων. Εντάξει; Αυτά περί σπουδών. Ήξερα πάρα πολύ καλά όλα τα κινηματογραφικά, όλους τους παραγωγούς, όλες τις ταινίες και πάρα πολύ καλά όλο το υλικό.

Ρένα Στραβολαίμου: Πόσα χρόνια συνεργάζεστε με το Πολεμικό Μουσείο;

Ιωάννης Κοροδήμος: Στο Πολεμικό Μουσείο βρέθηκα λίγους μήνες προτού φτάσει η ώρα να υπηρετήσω τη θητεία μου. Με έφερε σε επαφή ο Διευθυντής της Ιστορίας της Πολεμικής Αεροπορίας, ο οποίος τότε ήταν και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου και, επειδή στο Πολεμικό Μουσείο έφτιαζαν μία κινηματογραφική αίθουσα πάρα πολύ μεγάλη

κτλ. και δεν είχαν κάποιον άνθρωπο που να γνωρίζει...είχαν βάλει τελειότατα κινηματογραφικά μηχανήματα μέσα κτλ. δεν είχαν κάποιον άνθρωπο που να γνωρίζει και επειδή ο άνθρωπος έμενε στο πάνω σπίτι που μέναμε (σχολιάζει τη σύμπτωση χαμογελώντας) με παρακάλεσε να έρθω στο Μουσείο να τους πω πέντε πράγματα, πώς θα μπορέσουν να ξεκινήσουν να δουλεύουν αυτό το σύστημα. Αφού ήρθα και του εξήγησα κτλ. , κτλ. και είδαν ότι ήταν αρκετά δύσκολο και ότι έπρεπε να βρουν κάποιον πολύ συγκεκριμένο άνθρωπο ο οποίος να έχει και κάποιο πτυχίο, γιατί απαγορευόταν τότε χωρίς πτυχίο να λειτουργήσεις κινηματογραφικά μηχανήματα, με παρακάλεσαν, αν μπορώ, να έρχομαι, να τους βοηθάω. Τους είπα ότι εγώ...εντάζει, αλλά πρέπει να κάνω και τη στρατιωτική μου θητεία και μου είπαν οι άνθρωποι ότι... εντάζει, εμείς εδώ είμαστε, όταν πας να κάνεις τη θητεία σου, θα σε φέρουμε εδώ στο Μουσείο. Οπότε θα βοηθηθείς και εσύ κατά αυτόν τον τρόπο και κατά δεύτερον θα βοηθήσεις και εμάς που έχουμε πρόβλημα και δεν μπορούμε να βρούμε άνθρωπο. Οπότε εδώ εμφανίστηκα το 1979 στο Μουσείο και από το 1982 ή 1983, γιατί ήταν αρκετοί μήνες η θητεία, έκανα την πρώτη Σύμβαση έργου με το Μουσείο. Δεν ήθελα να γίνω μόνιμος, διότι εμείς είχαμε κινηματογράφους έξω, υπήρχε δουλειά, υπήρχανε πολλά ενδιαφέροντα...Δεν υπήρχε τέτοιο πρόβλημα. Οι μονιμοποιήσεις έγιναν το 1986. Δεν δέχτηκα να υπογράψω για να μονιμοποιηθώ και το άφησα το θέμα μέχρι το 1996 που πλέον είδα ότι ο Κινηματογράφος παίρνει την κατιούσα λόγω video, λόγω, λόγω, λόγω πολλών πραγμάτων, οπότε δέχτηκα και μονιμοποιήθηκα.

Ρένα Στραβολαίμου: Αισθάνεστε ότι τα τελευταία χρόνια έχει επιτελεστεί κάποια πολιτική εξωστρέφειας στο Μουσείο;

Ιωάννης Κοροδήμος: Τα τρία τελευταία χρόνια δεν αισθάνομαι μόνο. Είναι γνωστό και είναι εμφανές παντού ότι τα τελευταία τρία χρόνια έχει γίνει τέτοια εξωστρέφεια όσα τα προηγούμενα τριάντα. Δυστυχώς, τα Διοικητικά Συμβούλια που έρχονταν εδώ στο Μουσείο αποτελούνταν πάντα από στρατιωτικούς οι οποίοι δεν είχαν και ευρύτητα και δεν είχαν και ιδιαίτερες γνώσεις περί μουσείων. Οι άνθρωποι και δικαιολογημένα προήρχοντο από το στρατό. Δεν ήταν άνθρωποι που μπορούσαν να ασχοληθούν με ένα Πολιτιστικό Ίδρυμα και με τις ανάγκες και με ό, τι άλλο μπορεί να χρειαστεί ένα μουσείο και έκανε ο καθένας ό, τι μπορούσε το καλύτερο, αλλά κανένας δεν μπορούσε να κάνει όλα αυτά τα πράγματα τα οποία έγιναν όλα αυτά τα τελευταία τρία χρόνια.

Ρένα Στραβολαίμου: Πείτε μου κάποιο χαρακτηριστικό παράδειγμα της τελευταίας σας δουλειάς. Σε τι αρχειακές πηγές τη βασίζετε;

Τώρα, τι να πω. Το τελευταίο ήταν αυτό με την Ύδρα. Εντάξει; Βασίζεται, πρώτον, σε ζωντανές μαρτυρίες ανθρώπων οι οποίοι έζησαν το γεγονός. Υπάρχουν εν ζωή άνθρωποι οι οποίοι έζησαν τα γεγονότα εκείνα. Ήταν την εποχή εκείνη 10-11 χρονών και έτσι μπορούσαν να αφηγηθούν αυτά τα γεγονότα. Δεύτερον, βασίστηκε στο αρχείο το οποίο διαθέτει το μουσείο, όπου βρήκαμε ακριβώς τους ίδιους τύπους αεροπλάνων με τα οποία έπεσαν στην Ύδρα και με αυτά τα αεροπλάνα φτιάξαμε πλάνα τα οποία δείχνουν ζωντανά το γεγονός. Και, τρίτο, επειδή μέσα αναφέρω και γεγονότα της Κατοχής και ανθρώπους οι οποίοι από την πείνα πρήζονταν και ανθρώπους οι οποίοι πέθαιναν και τους κουβάλαγαν σε ένα παραθυρόφυλλο, σε μια πόρτα και τάφους τους οποίους σκάβανε... δηλαδή, στην Ύδρα η συχνότητα θανάτου ήταν 6 άτομα την ημέρα περίπου σε ένα μικρό νησί, τώρα, όπως η Ύδρα, της τάξεως των 2.000 κατοίκων; Φανταστείτε πέθαιναν 6 άτομα την ημέρα στην Ύδρα. Εκεί, λοιπόν, χρησιμοποιήθηκαν πλάνα από ένα πραγματικό ντοκουμέντο το οποίο έχει το Πολεμικό Μουσείο από τη διάρκεια της εποχής που δείχνουν ζωντανά αυτά τα γεγονότα.

Ρένα Στραβολαίμου: Αισθάνεστε ότι επιτελείται έργο ιστορικού;

Ιωάννης Κοροδήμος: [Απαντά με ένα αυθόρμητο και πηγαίο γέλιο] Οπωσδήποτε και το αισθάνομαι! Πρέπει να σημειώσω ότι όλα τα ντοκιμαντέρ τα οποία κάνω εγώ εδώ είναι από αυθεντικό υλικό και μόνο αυθεντικό υλικό της εποχής που διαδραματίστηκαν και, ειδικά για το συγκεκριμένο θέμα στο οποίο αναφέρονται. Δεν προσθέτω μέσα... προσθέτω μέσα κάποιες μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν αυτά τα γεγονότα, εφόσον ήταν δυνατό να εξευρεθούν και ήταν εν ζωή ή ήταν παλαιότερες κινηματογραφήσεις τους που είχαν μιλήσει, γιατί πρέπει να σας πω ότι από το '80 ξεκίνησα να μαζεύω συνεντεύξεις κάποιων ανθρώπων που έζησαν σε μεγάλα γεγονότα του '40....δηλαδή, όσους έβρισκα και μπορούσαν και ήξεραν κάτι τούς έπαιρνα μία συνέντευξη και τους κινηματογραφούσα. Και έχω αυτές τις συνεντεύξεις μαζεμένες. Οπότε αυτό το υλικό είναι πολύ χρήσιμο να αναφερθείς κάπου και να έχεις μια ζωντανή μαρτυρία ενός ανθρώπου που έζησε το γεγονός. Αποφεύγω τη χρήση ανθρώπων καθηγητών, πανεπιστημιακών κτλ., διότι διεπίστωσα ότι όλοι αυτοί οι άνθρωποι έχουν ο καθένας τη δική του άποψη για το πώς συνέβη ή για το πώς έγινε αυτό το γεγονός, με αποτέλεσμα να μπερδεύω το θεατή έτσι με διάφορες απόψεις οι οποίες δεν είναι και

αποδεδειγμένο ότι είναι οι σωστές. Για αυτό, λοιπόν, χρησιμοποιώ σαν πηγή τα βιβλία της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού τα οποία περιγράφουν ακριβώς τα γεγονότα, όπως διαδραματίστηκαν και το ζωντανό υλικό το οποίο έχω και μαρτυρά αυτά τα οποία λέω.

Ρένα Στραβολαίμου: Έχουν υπάρξει αντιδράσεις για το περιεχόμενο κάποιου ντοκιμαντέρ σας;

Ιωάννης Κοροδήμος: Μέχρι στιγμής καμία αντίδραση!

Ρένα Στραβολαίμου: Θα μπορούσε να συγκριθεί η συνεισφορά σας στην καταγραφή της ιστορίας με το αντίστοιχο αρχείο της ΕΡΤ; Ή με άλλα λόγια φιλοδοξείτε να εμπνεύσετε και τη νέα γενιά στο να υπάρξει κάποια συνέχεια στο φιλόδοξο έργο σας;

Ιωάννης Κοροδήμος: Όχι φιλοδοξώ. Έχουμε ήδη προγραμματίσει τη δημιουργία Μουσείου, ενός «Φεστιβάλ Κινηματογράφου» το οποίο θα αναφέρεται, βέβαια και σε μεγάλους ξένους παραγωγούς, θα είναι Φεστιβάλ Ιστορίας για μόνο ιστορικά ντοκιμαντέρ και σε αυτό το Φεστιβάλ μέσα θέλουμε να εντάξουμε παραγωγές οι οποίες θα γίνονται με χρήση του δικού μας αρχείου από παιδιά σχολείων Δημοτικών, Γυμνασίων, Λυκείων και Πανεπιστημίων τα οποία θα έχουν τη δυνατότητα να αντλούν υλικό από το αρχείο μας, να δημιουργούν ένα ωραίο θέμα, ένα ωραίο ντοκιμαντέρ και αυτό να προβάλλεται στο Φεστιβάλ και το καλύτερο να βραβεύεται.

Ρένα Στραβολαίμου: Εσείς θα το αναλάβετε αυτό; Υπό την αιγίδα ποιου Υπουργείου;

Ιωάννης Κοροδήμος: *Εμείς εδώ είμαστε Πολεμικό Μουσείο. Ανήκουμε στο Υπουργείο Άμυνας. Μπορούμε να διοργανώνουμε ένα τέτοιο Φεστιβάλ, έχουμε χώρους εδώ, έχουμε αίθριο πάρα πολύ ωραίο και μεγάλο, έχουμε αίθουσα κινηματογραφική μεγάλη, πιο μικρή αίθουσα, άλλες πιο μικρές... οπότε έχουμε τη δυνατότητα να δημιουργήσουμε μία βδομάδα ένα Φεστιβάλ...έτσι, το οποίο να κάνει όλα αυτά τα πράγματα. Και έτσι να δώσουμε το έναυσμα στα παιδιά των σχολείων να ασχοληθούν με το φιλμ, να ασχοληθούν με τον Κινηματογράφο, να ασχοληθούν με την παραγωγή, να ασχοληθούν με το ντοκιμαντέρ, με τη σκηνοθεσία, με όλα αυτά τα οποία πρέπει να κάνουν για να δημιουργήσουν ένα πολύ ωραίο θέμα με απώτερο σκοπό τη βράβευσή τους.*

Ρένα Στραβολαίμου: Στη σελίδα του Πολεμικού Μουσείου αναγράφεται ότι «οι χρησιμοποιούμενες εικόνες είναι προϊόν ριψοκίνδυνης προσπάθειας των

κινηματογραφιστών της εποχής, ώστε να καταγράψουν τα γεγονότα». Μπορείτε να μου το εξηγήσετε τεχνικά λίγο αυτό;

Ιωάννης Κοροδήμος: *Ακούστε. Την εποχή των Βαλκανικών Πολέμων που ξεκίνησε στην Ελλάδα να υπάρχει κινηματογράφηση –υπήρχε βέβαια και πιο πριν- στην Ήπειρο όπου ήταν οι αδερφοί Μανάκια που ήταν μια οικογένεια από τρία αδέρφια οι οποίοι είχαν πάθος με τη φωτογραφία και με την κινηματογραφία. Είχαν πάει στο εξωτερικό, είχαν πάει από το 1897 –υπήρχε η εταιρεία Πατέ στη Γαλλία, η οποία έβγαζε κινηματογραφικές μηχανές και διάφορα τέτοια πράγματα της εποχής εκείνης, πολύ πρωτοποριακά για τότε, τελείωσαν απλά- και οι άνθρωποι είχαν καταφέρει να αποκτήσουν μια τέτοια μηχανή και έκαναν διάφορες λήψεις σε διάφορα χωριά και περιοχές της Ηπείρου. Είχαν τραβήξει, παραδείγματος χάρη, τη λειτουργία ενός σχολείου. Τα σχολεία τότε ήταν υπαίθρια. Κάτω από τα δέντρα μαζευόντουσαν τα παιδιά και κάνανε μαθήματα. Είχαν τα κοπάδια τα οποία έφευγαν από τα ορεινά και πηγαίνανε στα χειμαδιά, ένα γάμο της εποχής εκείνης. Κάποια διάφορα τέτοια θέματα τα οποία οι άνθρωποι τα συνέλεξαν και έκαναν ένα αρκετά ενδιαφέρον αρχείο. Το 1910 περίπου δεν υπήρχε στην Αθήνα κανένας ο οποίος να ήταν κινηματογραφιστής. Ούτε κάμερα για λήψη εικόνων. Το 1910 η εταιρεία Πατέ έστειλε στην Ελλάδα έναν νεαρό ο οποίος ονομαζόταν Ζόζεφ Χεπ. Νομίζω ήτανε Αυστριακός. Και τον έστειλε με μια μηχανή προβολής όπου την αγόρασε ένα καφενείο στην πλατεία Συντάγματος για να κάνει Κινηματογράφο στο καφενείο. Δεν υπήρχαν αίθουσες. Ούτε Κινηματογράφοι. Πράγματι, ο άνθρωπος ήρθε στην Ελλάδα, εγκατέστησε τη μηχανή κτλ. και ο άνθρωπος που είχε το καφενείο του λέει: «Δεν γίνεται να φύγεις. Θα μείνεις εδώ ένα διάστημα για να μάθουμε πώς θα δουλεύει για να έρχεται ο κόσμος». Κάθισε, λοιπόν, ένα χρονικό διάστημα στο καφενείο, γνωρίστηκε εδώ ο άνθρωπος στην Ελλάδα, του άρεσε η χώρα, του άρεσαν οι άνθρωποι και αποφάσισε να μείνει στην Ελλάδα. Οπότε τότε, η εταιρεία του από το εξωτερικό, η οποία τον είχε στείλει, τού έστειλε και μία κινηματογραφική λήψεως να τραβάει κάποια πλάνα, ώστε να τους τα στέλνει στο εξωτερικό –τότε δεν υπήρχε κινηματογράφος μυθοπλασίας, δεν υπήρχαν ταινίες, μόνο ζωντανές λήψεις από κάποια πράγματα, γιατί ο κόσμος ήταν διψασμένος. Ο άλλος ζούσε τότε εδώ στην Αθήνα. Τι ήξερε τι γινότανε στο Παρίσι, τι γινότανε στο Λονδίνο, τι γινότανε στην Ευρώπη. Δεν είχε ιδέα απολύτως! Εδώ δεν ήξερε ούτε καν. Εβλεπε μόνο στις εφημερίδες καμιά φωτογραφία και αυτή απειροελάχιστη. Οπότε υπήρχε μεγάλο ενδιαφέρον από τον κόσμο να βλέπει το τι γίνεται. Οπότε αυτός ορίστηκε ανταποκριτής στην Αθήνα. Άρχισε, λοιπόν, αυτός να κάνει*

διάφορες λήψεις εδώ. Πήγε στις στήλες του Ολυμπίου Διός, πήγε στην Ακρόπολη κτλ., τα 'στελνε στη Γαλλία, τα παίρνανε αυτοί, είδαν ότι είχε μεγάλο ενδιαφέρον στον κόσμο έξω να βλέπουν αυτά τα πράγματα. Τούς άρεσε. Και πηγαίνανε στους Κινηματογράφους για να τα δουν. Οπότε τού είπαν: «Εκεί. Συνέχισε ό, τι κάνεις» κτλ. Το 1912 ο Βασιλιάς, αφού είχε μάθει ότι υπάρχει ο άνθρωπος αυτός εδώ στην Ελλάδα και ότι κάνει στην Αθήνα αυτές τις κινηματογραφήσεις, τόν κάλεσε στο παλάτι και μετά από κάποια συζήτηση τού ανέθεσε τα καθήκοντα του βασιλικού κινηματογραφιστή. Είχε, δηλαδή, το δικαίωμα να τραβάει οπουδήποτε ήθελε στην Ελλάδα και τη βασιλική οικογένεια. Γιατί απαγορευότανε τη βασιλική οικογένεια και να τη φωτογραφίσεις και να τη κινηματογραφήσεις. Οπότε αναβαθμίστηκε ο Χεπ και είναι αυτός ο οποίος τράβηξε τα πλάνα του ελληνικού στρατού που ξεκίνησε με τη μάχη του Σαρανταπόρου και συνέχισε μέχρι Θεσσαλονίκη και Ήπειρο κτλ. κτλ. Ο Ζόζεφ Χεπ, λοιπόν, μέχρι το 1918 μονοπώλησε το κινηματογραφικό ενδιαφέρον στην Ελλάδα, δηλαδή, ήταν ο μοναδικός ο οποίος τραβούσε πλάνα. Από το 1918 και μετά βγήκανε άπειροι κινηματογραφιστές, οι Χαζιάδηδες, ο ένας, ο άλλος, οι οποίοι ακολούθησαν και τον ελληνικό στρατό και στη Μικρά Ασία και τράβηξαν πλάνα παντού. Αλλά μέχρι το 1918 ήταν ο Χεπ.

Ρένα Στραβολαίμου: Βρίσκεται στα χέρια σας το αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών και το αρχείο της YENEΔ με την εκπομπή «Επί των Επάλξεων». Πώς σκέφτεστε να τα αξιοποιήσετε;

Ιωάννης Κοροδήμος: Το πρώτο πράγμα το οποίο πρέπει να γίνει, επειδή το αρχείο του Υπουργείου των Εξωτερικών είναι ένα πάρα πολύ μεγάλο αρχείο το οποίο και αυτό έχει υλικό από πολύ παλαιά από τους αδερφούς Μανάκια και γενικά από τα πρώτα βήματα του κινηματογράφου στην Ελλάδα μέχρι το 1980, η πρώτη μας κίνηση είναι να ψηφιοποιηθεί το αρχείο, ώστε να το έχουμε ψηφιακό, να μπορεί να είναι εκμεταλλεύσιμο. Να μπορεί να το δει ο ερευνητής, γιατί αυτή τη στιγμή σε φιλμ είναι αδύνατο να γίνει αυτό το πράγμα. Πρέπει να μπει σε μουβιόλα, να γυρίσουν οι ταινίες... είναι ολόκληρη ιστορία.

Ρένα Στραβολαίμου: Τι ήταν η μουβιόλα;

Ιωάννης Κοροδήμος: Η μουβιόλα είναι το μηχάνημα στο οποίο βλέπανε παλιά τις ταινίες,, κάτι αντίστοιχο σαν μια οθόνη κινηματογραφική. Ήταν ένα τεράστιο μηχάνημα που είχε μια οθόνη επάνω, στην οποία γινόταν προβολή της ταινίας την οποία έβαζες επάνω. Και εκεί έκαναν και το μοντάζ παλιά.

Ρένα Στραβολαίμου: Είστε υπεύθυνος για την προβολή κινηματογραφικών προβολών με τίτλο «Στιγμές της Ιστορίας» στην ΕΡΤ. Θέλετε να μου μιλήσετε λίγο για αυτό;

Ιωάννης Κοροδήμος: Είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα εκπομπή η οποία είναι προσαρτημένη στην εκπομπή «Αρετή και Τόλμη» και μάλιστα από τις μετρήσεις που γίνονται παρουσιάζει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον, καθώς όλη την ώρα που παρουσιάζεται η εκπομπή, ενώ έχει μια ακροαματικότητα, ξέρω γώ 10%, όταν δείχνει τις «Στιγμές της Ιστορίας» το 10% γίνεται 15%. Υπάρχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Άρα από τον κόσμο, να βλέπει όλα αυτά τα γεγονότα τα οποία συνέβησαν τα προηγούμενα χρόνια στην εβδομάδα στην οποία παίζεται η εκπομπή στον ελληνικό στρατό και στην Ελλάδα γενικότερα.

Ρένα Στραβολαίμου: Υπάρχει κάποια εξέλιξη για το υπό σύσταση Μουσείο των Παπαφλέσσα και Αναγνωσταρά στην Πολιανή Μεσσηνίας;

Ιωάννης Κοροδήμος: Καμία εξέλιξη ακόμα. Υπήρξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον και από το Γραφείο του Πρωθυπουργού και από άλλους, αλλά βλέπω εκεί ότι η Δημοτική Αρχή, ενώ μας έδειξε κάποια πράγματα, κάποιες μελέτες, βλέπω ότι εκεί υπάρχουν δύο γενιές των απογόνων του Παπαφλέσσα και η μία λέει άλλα, η άλλη λέει άλλα...

Ρένα Στραβολαίμου: Γιατί μπορεί να υπερηφανεύεται το Κινηματογραφικό Τμήμα του οποίου είστε Διευθυντής;

Ιωάννης Κοροδήμος: Πρώτον, για την ποσότητα, την ποιότητα του υλικού του. Έχει μοναδικό υλικό το οποίο νομίζω δεν υπάρχει πουθενά αλλού στον κόσμο.

(ΥΠΓΟΣ) ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Χρόνος καταγραφής : 25 Ιουλίου 2023

Τόπος καταγραφής: Αθήνα, Γραφείο Διευθυντή στο Πολεμικό Μουσείο

Ιδιότητα: Διευθυντής Πολεμικού Μουσείου Αθηνών (ΥΠΓΟΣ)

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΧΡΗΣΤΟΥ ΛΑΖΑΡΙΔΗ

Ρένα Στραβολαίμου: Ισχύει ότι αναλάβετε αυτή τη θέση προ τεσσάρων μηνών και ότι για πρώτη φορά αναλαμβάνει κάποιος τη θέση του Διευθυντή του Μουσείου;

Χρήστος Λαζαρίδης: Σύμφωνα με τον οργανισμό του Πολεμικού Μουσείου, προβλεπόταν Διευθυντής πολιτικό πρόσωπο. Πριν δύο χρόνια άλλαξε ο οργανισμός και προβλέπεται απόστρατος αξιωματικός ο οποίος έχει ανακληθεί μόνιμος εξ εφεδρείας. Ο πρώτος Διευθυντής που τοποθετήθηκε είμαι εγώ, σύμφωνα με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου, που εγκρίθηκε από το Υπουργείο, από τον κ. Υφυπουργό και ανέλαβα τυπικά στις 19 Μαρτίου του 2023.

Ρένα Στραβολαίμου: Με ποιες αρμοδιότητες είστε επιφορτισμένος;

Χρήστος Λαζαρίδης: Η ανάληψη των ευθυνών του Διευθυντού του Πολεμικού Μουσείου είναι πολύ σοβαρή, διότι έχει να αντιμετωπίσει θέματα όχι μόνο οικονομικά, διοικητικά, προσωπικού, αλλά και εκδηλώσεων του Πολεμικού Μουσείου με σκοπό πάντα την εκπλήρωση της αποστολής του Πολεμικού Μουσείου. Η ανάληψη των ευθυνών αυτή είναι πολύ σημαντική, διότι πέρα του Πολεμικού Μουσείου, υπεύθυνος είναι ο Διευθυντής και για τα Παραρτήματα του Πολεμικού Μουσείου που αυτή τη στιγμή ανέρχονται σε οχτώ και είναι Θεσσαλονίκης, Χαλκίδος, Ναπολέοντος Ζέρβα, Ναυπλίου, Τρίπολης, Καλαμάτας, Χανίων και Χρωμοναστηρίου στο Ρέθυμνο. Εγκρίνω είτε για να πάρουν λεφτά είτε για να γίνουν εκδηλώσεις είτε για να νοικιάσουν αίθουσες. Έχει το κάθε παράρτημα τον Διευθυντή του, το προσωπικό του, αλλά δεν μπορούν ανεξέλεγκτα να λειτουργούν. Λειτουργούν μέσω του Διοικητικού Συμβουλίου του Πολεμικού Μουσείου.

Ρένα Στραβολαίμου: Παρατηρώ από τη μικρή μου εμπειρία στο Μουσείο ότι υπάρχει έλλειψη ιστορικών για την τεκμηρίωση των πηγών, αλλά και συντηρητών; Υπάρχει δυνατότητα πρόσληψης και άλλων ιστορικών;

Χρήστος Λαζαρίδης: Το προσωπικό που έρχεται στο Πολεμικό Μουσείο έρχεται με βάση διαταγών, μεταθέσεων από το ΓΕΕΘΑ από τα αρμόδια επιτελεία. Οι ιστορικοί αξιωματικοί, υπαξιωματικοί δεν υπάρχουνε πολλοί στον ελληνικό στρατό, στις Ένοπλες Δυνάμεις. Οπότε δεν μπορούμε να βρούμε αρκετούς αξιωματικούς ή υπαξιωματικούς οι οποίοι να καλύπτουν τις ανάγκες του Πολεμικού Μουσείου. Γίνεται προσπάθεια και επικοινωνία συνέχεια με το ΓΕΕΘΑ και τα αρμόδια επιτελεία για να βρούμε κατάλληλους αξιωματικούς οι οποίοι θα μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες, πλην όμως οι γνώσεις αξιωματικών σε θέματα ιστορικά ή μάλλον αξιωματικοί που έχουν πτυχίο σε θέματα ιστορικά είναι ελάχιστοι.

Ρένα Στραβολαίμου: Η έκδοση των εγγράφων με μια ιστορική ανάλυση δεν θα εξασφάλιζε κάποια έσοδα για την εύρυθμη λειτουργία του Μουσείου;

Χρήστος Λαζαρίδης: Σύμφωνα με τον Οργανισμό, δεν προβλέπονται έσοδα από εκδόσεις ή από πωλήσεις αντικειμένων κτλ. παρά μόνο από ενοικιάσεις χώρων, από επιδοτήσεις κτλ.

Ρένα Στραβολαίμου: Σκέφτεστε να προβείτε σε κάποιες αλλαγές όσον αφορά τον εκθεσιακό σας χώρο; Και πρακτικής φύσεως, όπως για παράδειγμα, το θέμα του κλιματισμού;

Χρήστος Λαζαρίδης: Όσον αφορά για τους εκθεσιακούς χώρους, υπάρχει Επιτροπή η οποία ασχολείται με το θέμα αυτό και εγώ είμαι ένα μέρος της Επιτροπής. Είναι πολύ δύσκολο να κάνουμε αλλαγές στο παρόν Πολεμικό Μουσείο, γιατί θα πρέπει να γίνει ανακατανομή όλου του ιστορικού υλικού, των κειμηλίων που έχουμε και να δημιουργηθούν καινούριοι χώροι, αλλά και να υπάρξει μία λογική διαδρομή όλων των ιστορικών κειμηλίων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Όσον αφορά τον κλιματισμό, είμαστε σε πρόγραμμα του ΕΣΠΑ. Προβλέπεται ενεργειακή αναβάθμιση του Πολεμικού Μουσείου. Αυτή τη στιγμή αναμένονται ενέργειες από τον ανάδοχο. Υπεύθυνος για το έργο είναι το ΓΕΕΘΑ.

Ρένα Στραβολαίμου: Παρατήρησα ότι υπάρχουν αίθουσες με αντίγραφα από την αρχαιότητα. Κατανοώ το σκεπτικό της σύνδεσης με τη σύγχρονη Ελλάδα, αλλά μήπως θα έπρεπε να καλύπτονται με αντίστοιχες Συλλογές, όπως αυτή του Σαρόγλου;

Χρήστος Λαζαρίδης: Όσον αφορά κειμήλια παλαιότερων ετών, είναι πολύ δύσκολο να βρεθούν. Κειμήλια, όμως, από την Ελληνική Επανάσταση και τη Νεότερη Ιστορία γίνεται πολύ μεγάλη προσπάθεια από όλους τους εφόρους του Πολεμικού Μουσείου να βρεθούν απόγονοι αξιωματικών ή πολεμιστών, προκειμένου να παραλάβουμε από αυτούς, να γίνει δωρεά από αυτούς οποιουδήποτε ιστορικού κειμηλίου, γιατί δεν είναι μόνο το Πολεμικό Μουσείο που σας προανέφερα προηγουμένως είναι και τα παραρτήματα Ναυπλίου, Τριπόλεως που είναι ιστορικά παραρτήματα και θα πρέπει να αποκτήσουν συλλεκτικά ιστορικά κειμήλια. Η προσπάθεια είναι συνεχής, πλην όμως δεν είναι εύκολο και να βρεις τους απογόνους, αλλά και να τους πείσεις να παραδώσουν αντικείμενα τα οποία τα θεωρούν πολύτιμα για τους ίδιους.

Ρένα Στραβολαίμου: Έχετε εντυπωσιακή Έκθεση με τα παλαιού τύπου πολεμικά αεροπλάνα. Υπάρχει το σκεπτικό να προστατεύονται από κάποιο σκέπαστρο;

Χρήστος Λαζαρίδης: Τα «κύρια υλικά» που έχουμε έξω, πέρα από του Δαίδαλου που είναι αντίγραφο, είναι πρωτότυπα. Ήδη έχει γίνει από πέρυσι μια πολύ μεγάλη προσπάθεια, επειδή έτυχε να γνωρίζω και τις διαδικασίες, και έχουμε πάρει 22 καινούργια «κύρια υλικά» μεταξύ των οποίων 6 άρματα, 12 οχήματα διαφόρων τύπων, τεθωρακισμένα και μη και 2 ελικόπτερα. Και αν και τα έχουμε παραλάβει και είναι εγκεκριμένα από το ΓΕΕΘΑ και το Πολεμικό Μουσείο, δεν υπάρχουν οι αντίστοιχοι πόροι να τα τοποθετήσουμε. Αρκετά τοποθετήσαμε στη Χαλκίδα, στο καινούργιο μουσείο. Ένα καινούριο τοποθετήσαμε πρόσφατα, ένα Magnum, ένα τεθωρακισμένο όχημα. Υπάρχει ο χώρος που ενοικιάστηκε παραπλεύρως του Πολεμικού Μουσείου, ο οποίος μόλις τακτοποιηθεί και βρεθεί κάποιος ενοικιαστής, τότε θα τοποθετηθούν και εκεί αρκετά μικρά οχήματα ή μικρού βάρους αντικείμενα. Εμείς το έχουμε νοικιάσει, αλλά θα το επινοικιάσουμε σε κάποιο ιδιώτη ο οποίος θα το χρησιμοποιήσει για οποιοδήποτε σκοπό, συγχρόνως όμως θα βάλουμε κάποια ιστορικά κειμήλια στο χώρο.

Ρένα Στραβολαίμου: Είναι απίστευτος ο αριθμός των βιβλίων που φιλοξενούνται στη Βιβλιοθήκη σας. Παρατήρησα ότι δεν είναι ευρέως γνωστό αυτό. Υπάρχει η σκέψη να το επικοινωνήσετε με κάποιο τρόπο;

Χρήστος Λαζαρίδης: Όλα τα βιβλία είναι καταγεγραμμένα και ανεβασμένα. Γίνεται προσπάθεια και μάλιστα σύντομα να συγκεντρώσουμε βιβλία από στρατιωτικές σχολές των Ευελπίδων, Ικάρων, Ναυτικών Δοκίμων, προκειμένου να εμπλουτίσουμε τη Βιβλιοθήκη μας με τα εκπαιδευτικά βιβλία των στρατιωτικών σχολών και κυρίως με θέματα ιστορικά. Έχουμε βρει βιβλία τα οποία θα τα φέρουμε σύντομα στη βιβλιοθήκη μας, αλλά θα κάνουμε και επίσημο έγγραφο προς όλες τις στρατιωτικές σχολές να δώσουν αντίγραφα βιβλίων αντικειμένων στρατιωτικού χαρακτήρα με τα οποία εκπαιδεύονται οι μαθητές.

Ρένα Στραβολαίμου: Ο κ. Λιάσκος και ο κ. Κοροδήμος μού μίλησαν για μια εξωστρέφεια του Μουσείου τα τελευταία χρόνια. Το επιβεβαιώνετε;

Χρήστος Λαζαρίδης: Στην ουσία έχω έρθει εδώ από πέρυσι το Μάιο εδώ με μετάθεση. Ήμουνα στην Τρίτη Εφορεία. Με μεγάλη μου έκπληξη είδα ότι το Διοικητικό Συμβούλιο, όχι μόνο έτρεχε όλα τα αντικείμενα, τα διοικητικής φύσεως στο Πολεμικό Μουσείο, αλλά το κύριο έργο του ήτανε το πώς θα δημιουργήσει καινούρια παραρτήματα, πώς θα φτιάξει μουσεία και πώς θα προωθήσει τον πολιτισμό μέσω του Πολεμικού Μουσείου. Και όχι απλά διεκπεραίωση αλληλογραφίας κτλ. Κύριο που σας είπα, εκτός από τα δύο παραρτήματα, σάς τα ανέφερε και ο Πρόεδρος, που ανοίζανε του Ναπολέοντος Ζέρβα και της Χαλκίδος, ήδη έχουμε πάρει και της Καλαμάτας και του Χρωμοστηρίου στο Ρέθυμνο. Φανταστείτε δηλαδή, ότι μέσα σε τρία χρόνια έχουν προστεθεί τέσσερα επιπλέον παραρτήματα στα ήδη υπάρχοντα τέσσερα. Διπλασιάσαμε, δηλαδή, τα παραρτήματα μέσα σε τρία χρόνια. Μόνο και μόνο από αυτό φαίνεται ότι το Διοικητικό Συμβούλιο έχει κάνει θαύματα. Εκτός του ότι έφτιαξε πολλά διοράματα μέσα στο Μουσείο, έφερε πάρα πολλά αντικείμενα, όπως και τα «κύρια υλικά» τα οποία εγκρίθηκαν. Ό, τι είναι αεροπλάνο, άρμα, όχημα κτλ. τα λέμε «κύρια υλικά». Είμαι σίγουρος ότι εφόσον θα συνεχίσει το έργο του το Διοικητικό Συμβούλιο ή το ανανεωμένο Διοικητικό Συμβούλιο για τη δημιουργία νέων παραρτημάτων, όπως υπάρχει αίτημα από τη Λαμία και την Κοζάνη, να γίνουν και εκεί δύο μουσεία. Πιστεύω ότι το Πολεμικό

Μουσείο ήδη έχει αναπτύξει ταχύτητα και δημιουργεί πολιτισμό μέσω του Πολεμικού Μουσείου.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Εικόνα 1: Πολεμικό Μουσείο Αθηνών (πηγή: warmuseum.gr)

Εικόνα 2: Πολεμικό Μουσείο Αθηνών (πηγή: warmuseum.gr)

Εικόνα 3: Αεροπλάνο αναχαίτισης στο Πολεμικό Μουσείο Θεσσαλονίκης
(πηγή: in.gr)

Εικόνα 4: Πολεμικό Μουσείο Ναυπλίου
(πηγή: warmuseum.gr)

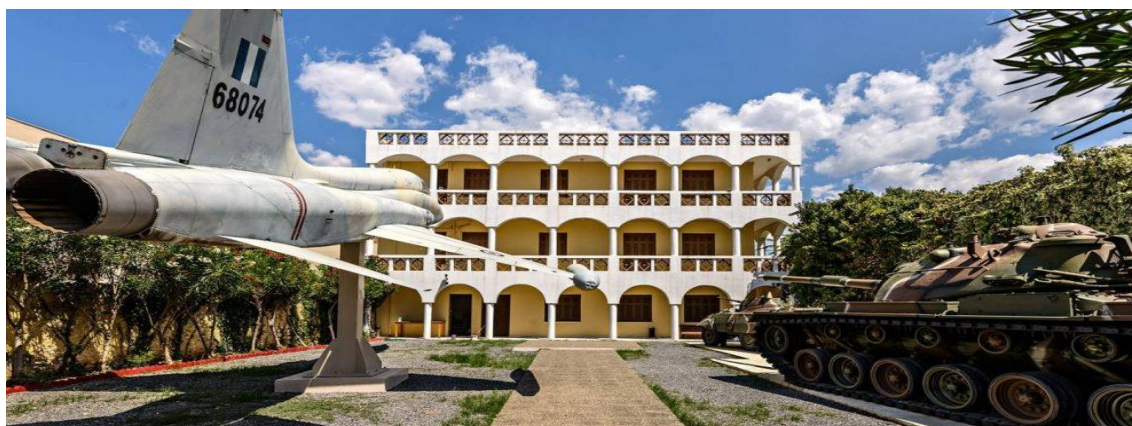
Εικόνα 5: Η πυρκαγιά στο Π.Μ. Χανίων

Εικόνα 6: Πολεμικό Μουσείο-Παράρτημα Τρίπολης (πηγή: warmuseum.gr)

Εικόνα 7: Μουσείο Εθνικής Αντιστάσεως η οικία του Ναπολέοντος Ζέρβα (πηγή: warmuseum.gr)

Εικόνα 8: Πολεμικό Μουσείο-Παράρτημα Καλαμάτας

Εικόνα 9: Ο Πρόεδρος Αναστάσιος Λιάσκος στα εγκαίνια του Παραρτήματος στη Χαλκίδα
(πηγή: naftemporiki.gr)

Εικόνα 10: Πολεμικό Μουσείο-Παράρτημα Ρεθύμνου (πηγή: warmuseum.gr)

Εικόνα 11: Σκίτσα της ζωγράφου Θάλειας-Φλωρά Καραβία (Π.Μ. Αθηνών)

Εικόνα 12: Στολές στο Πολεμικό Μουσείο Αθηνών (πηγή: tripadvisor)

Εικόνα 13: Εκθέματα συλλογής Πέτρου Σαρόγλου-Πολεμικό Μουσείο Αθηνών

Εικόνα 14: Νεκρός Ιταλός στρατιώτης στην Αλβανία-φωτογραφία του Armeno Mattioli

Εικόνα 14: Το κινηματογραφικό αρχείο του Πολεμικού Μουσείου με υπεύθυνο τον Ιωάννη Κοροδήμο (πηγή: ArmyNow.gr)

Εικόνα 15: Αρχική κατάσταση αρχείων του Σαράντου Καργάκου (προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 16: Η διαδικασία ψηφιοποίησης των αρχείων (προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 17: Δημήτριος Καμπέρος, πρωτοπόρος της Αεροπορικής Υπηρεσίας Στρατού (προσωπικό αρχείο)